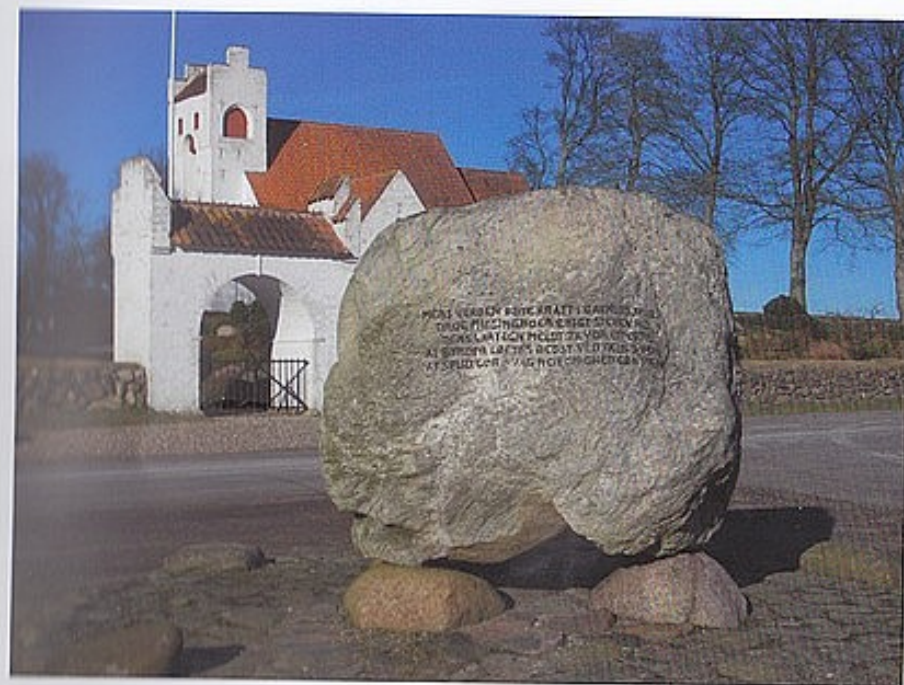

De gamle årsskrifter kan købes på arkiverne i Horning og Veng, pris 10 kr. stk.
2013 er gratis

LOKALARKIVERNE I HØRNING OG VENG

ÅRSSKRIFT 2013

25. årgang

Indholdsfortegnelse

	side
Årets gang i Hørning og i Veng.....	3
Byvandring i Mesing.....	4
Årets udflugt for de frivillige hjælpere.....	5
Bjertrup, som det var engang	6
Fra Mjesings gamle skoleprotokol.....	10
Med Ivan bag rattet.....	12
De hvide busser	18
De higer og søger...med metaldetektor.....	20
1813 – Skæbneår for Danmark - statsbankerotten	29
Fra husmandskår til bispegård – Johannes Johansen.....	35
Hørning og Veng for 100 år siden.....	45
Hørning og Veng for 50 år siden.....	46
Praktiske oplysninger.....	47

Fotos: Hvor fotograf ikke er oplyst, er fotos fra arkivernes gemmer eller arkiverne har selv været ude med kamera.

Forsiden:

Mesingstenen med kirken i baggrunden. Sagnet fortæller, at den store sten på pladsen mellem kirke og forsamlingshus i Mesing stammer fra gravhøjen i Illerup Ådal, Balravnsknoild. Her boede trolde, der følte sig forstyrret af klokkeringningen fra kirketårnet. Kæmpen Balravn kastede derfor en stor sten efter kirken, men han undervurderede sine kræfter, og stenen fløj forbi kirken og havnede i Den tuende Mose ca. 2 km fra målet. Herfra blev den i 1934 af frivillige mesingboere slæbt til dens nuværende placering.

Og det er ganske vist!!! Man kan den dag i dag se aftryk af Balravns hånd på stenen. Se selv efter, når du kommer forbi.

Inskriptionen på stenen lyder:

Mens verden ødte kraft i gavnløs splid, drog Mesing-boer enigt stenen hid, dens vartegn melde til vor eftertid, at byrder løftes bedst ved fælles værk, at splid gør svag, men enighed gør stærk.

Årets gang i Hørning...

Af Kjeld Nielsen, Hørning.

Hvert år, den anden lørdag i november, afholdes Arkivernes Dag over hele landet. I Hørning havde vi rekorddeltagelse den 10. november 2012, idet der var 64 gæster. Vi havde en udstilling om Adsløv-slægten, som var lavet i samarbejde med slægten, samt en billedserie om Århusvej - Skanderborgvej. Og så var der jo også det sædvanlige kaffebord!!

Arbejdet i arkivet med registrering og billedscanning kører støt videre hver torsdag, hvor 6 - 7 personer møder op nogle timer.

Genudgivelsen af bogen "Hørning i gamle dage" går fremad. Vi skal nu have det hele sat op i bogform for at få overblik over, hvad der mangler. Vi skal også beslutte, hvordan den skal se ud. Skal det være en "rigtig" bog? Eller måske en DVD? Eller skal den ligge på en hjemmeside? Måske flere af disse muligheder. Det er jo bl.a. økonomien, der spiller ind her.

Endelig en tak til de frivillige, der gør et stort stykke arbejde med registrering og andre opgaver, og sidst men ikke mindst en tak til støtteforeningens trofaste medlemmer. Det er jeres støtte, der muliggør, at arkivet kan fungere, og at vi kan udsende dette årsskrift, der er nummer 25 i rækken.

... og i Veng

Af Erna Bachmann, Hårby

2013 begyndte trist. Den 8. februar blev Grethe Mikkelsen, frivillig hjælper i Veng Lokalarkiv, begravet fra Veng Kirke.

Grethe tabte kampen mod sin kræftsygdom. Æret være hendes minde.

Der er skaffet mere plads i arkivet. De gamle museumsmontre har skolen overtaget, og de bruges nu til udstilling af elevernes forskellige formningsarbejder og er placeret i den lange gang ud for administrationskontorerne. I stedet har arkivet købt en glasmonter, hvor museumsgenstandene præsenterer sig smukt. Det har givet plads til fire edb-arbejdspladser, som efterhånden er en nødvendighed, da alt materiale fra nu af skal registreres digitalt. Denne opgave er vi gået i gang med at løse.

På Arkivernes Dag blev der med projektor vist billeder af byrundturen i Nørre Vissing samt vist ældre billeder. Der var ca. 30 deltagere. I årets løb har arkivet modtaget flere indleveringer, store og små. Tak, for at I husker på arkivet og ikke bare smider væk.

Tak til alle medhjælperne, uden jer var det ikke muligt at drive arkivet.

Nyt fra Skanderborg Museum

Skanderborg Museums direktør, Helle Reinholdt, er gået på pension i efteråret 2013, og der skal lyde en stor tak til Helle for samarbejdet gennem de år, hvor vi har hørt under museet. Velkommen til Helles afløser, Lene Høst-Madsen, der kommer fra en stilling som leder af udgravningerne i forbindelse med den nye Metro i København. Også en tak for samarbejde til Skanderborg Historiske Arkiv, som bl.a. hjælper med registreringssystemet Arkibas.

Byvandring i Mesing 23. maj 2013

Af Erna Bachmann

"Kend din by" blev også i år et tilløbsstykke

En lidt halvkold aften var der mødt ca. 60 op ved gadekæret i Mesing til en historisk gang igennem byen, startende på gården Vidtskue, en gammel gård med både traditionel og utraditionel drift. De 500 grisesøer bor i staldene, og i laden foregår der noget helt specielt, som ikke er helt almindeligt, nemlig fremstilling af piller til foder og til strøelse. Laderne er fulde af store bigballer med halm. De ruskes under øredøvende larm fra hinanden, snittes og formes til piller, der i store sække sælges til danske og udenlandske landmænd, herunder til staldbrug i hestestutterier.

Turen op gennem byen bød på gensyn med vandværket, med skolen, der er nedlagt, købmand og brugs, hvor bygningerne vidner om fordums travlhed,

men som nu rummer private familiers aktiviteter, smeden, der blev til tømrer-værksted, og som netop er solgt, telefoncentralen, som også måtte bukke under for udviklingen, Mesing Museum, som blev flyttet til Hjerl Hedes samling af gamle huse. Slagter, karetmager, bager, alle har måttet lukke.

Mesing er som mange andre småbyer uden dagligvarebutik, men der er stadig liv i byen. Forsamlingshuset fejrer 125 års jubilæum i år, og kirken knejser også stadig på den lille bakke overfor Mesingstenen, hvor Jørgen Lund Christiansen levende fortalte den gamle skrone om stenen, hvorpå man stadig ser Baldravns håndtryk. Læs om det på side 2. Mesing Borgerforening bød som afslutning på kaffe i forsamlingshuset, hvor Jørgen Lund Christiansen fortalte anekdoter fra 1950'erne om byens folk.

Årets udflugt for de frivillige hjælpere

Af Erna Bachmann

Studietur til Blicheregnens Museum i Thorning.

Igen i år har vi haft fornøjelse af at være samlet om vores fælles interesse: arkiv og museum. I alt 28 frivillige i Hørning og Veng tog denne gang på tur til egnen mellem Silkeborg og Viborg. Formiddagskaffen fik vi med udsigt over Bølling sø, for derefter at gøre et kort ophold ved Klosterlund Museum, der ligger idyllisk mellem skovens grønne træer og med udsigt til en lille sø. Vi gjorde et stop ved Grathe Hede med et kors placeret midt i en kornmark. Et underligt sted, synes man, men det var her, kong Sven Grathe i 1157 mistede livet under en af middelalderens talrige borgerkrige.

Dagens hovedattraktion var Blicheregnens Museum, hvor vi fik vores medbragte frokost og tillige en fortælling om Steen Steensen Blichers liv og virke af museets guide efterfulgt af en rundtur i museet, hvor de talrige samlinger ivrigt blev studeret. Turen sluttede i Vinderslev Kirke med den middelalderlige håndværkergrav med både det Kristne kors og Thors hammer. En fin tur i egne biler, hvor vejrguderne viste sig fra den smukkeste side.

Fortsættelse fra sidste årsskrift af Thorvald Pedersens erindringer om livet i

Bjertrup, som det var engang

Samlet af Karl Otto Frost, Hørning

Levering af mælk.

Thorvald Pedersen fortsætter sin beretning om Bjertrup med at fortælle om, hvordan et andelsmejeri blev oprettet, ved at andelsselskabet lånte det nødvendige beløb til opførelse af bygninger og inventar. Dette lån blev forrentet og afdraget over en 10-års periode. Med mellemrum blev mælketurene fastlagt, ved Engelsholm Mejeri. Her i Hørning blev det bestemt, at alle andelshavere kunne få deres mælk afhentet ved offentlig vej, når deres årsleverance til mejeriet var på mindst 25.000 kg mælk. De andelshavere, der leverede mindre, måtte selv transportere deres mælk hen til et sted, hvor flere af de mindre leverandører mødtes, så de sammen nåede de 25.000 kg mælk.

Mælketurene blev ofte kørt af husmænd, der på denne måde skaffede sig en biindtægt. Thorvald fortæller således, at Peder Munk på Adslev Hede forlangte 10 øre pr. bud, han skulle besøge for mælkeleverandørerne i Hørning, f.eks. hos købmanden, smeden eller brugsen. Før ham havde det ikke kostet noget, men, som Peder Munk sagde, så kørte han mælk for at tjene penge og ikke for at gøre folk en tjeneste.

At samme Peder Munk var en principfast mand vidner også beretningen om, at da én af leverandørerne ville have sin mælk hentet på gårdspladsen, forlangte Peder Munk 2 kr. om ugen for dette. Manden ville imidlertid kun give 100 kr. om året. De 4 kr. om året, der skilte dem, betød, at gårdmanden selv måtte transportere sin mælk til kommunevejen og hente returnermælken samme sted.

Tørveproduktion i de to moser

Der har altid været meget tilløb af vand til Hjortemose, en del kom fra en vandgrav på Adslev Hede, og en del kom fra Bjertrup Skov. Da markerne blev drænet, betød det endnu mere vand i mosen.

I begge de to moser, som hører til Bjertrup By, har der altid været lavet tørv, men vandet gjorde det vanskeligt at få fat i tørvedyndet. I Hjortemose tog man i længst forsvunden tid kun det øverste lag tørvedynd, det som man kunne skære ud med en spade, senere fandt man på at trække det op med en ketcher. Det var en lang stang på 3-4 meter. Forneden på stangen var der fastgjort en jernring med en diameter på ca. 45 cm, i ringen var der boret huller, så der kunne fastgøres et net af hampesnøre. Når man nu lod stangen med jern-

ringen følge bunden af tørvegraven, fyldtes nettet med tørvedynd, der blev hejst op og tømt ud i en pram. Når prammen var fuld, sejlede man den ind til land. Nu blev dyndet æltet sammen med vand, det foregik med fødderne. Derefter blev dyndet læsset på en trillebør og kørt op på liggepladsen, hvor det blev hældt ud i en træform med 20 rum. Når formen var fyldt, blev den klappet for sikre, at alle huller var fyldt, så blev den løftet op og flyttet for at blive fyldt igen. Når tørvne havde ligget nogle dage og var blevet så tørre, at de kunne tåle at blive flyttet, blev de "kantet", det vil sige, at man tog dem med hånden og stillede dem på højkant, så sol og vind bedre kunne tørre dem. Efter nogen tørretid blev de stakket i runde stakke bestående af ringe med stadig lidt mindre omkreds, så der til sidst kun lå en tørv i toppen. Stakken var nu ca. 1 meter høj.

Moseskifterne

Ved udskiftningen i 1772 blev mosen ned imod Stilling delt i 33 skifter, og Hjortemose blev delt i 19 skifter. De 52 skifter blev fordelt imellem gårdene og de huse i Bjertrup, der dengang havde jord.

De forskellige matr.nr. fik ikke lige meget mose, og de fik heller ikke deres skifter samlet, fordi én ikke skulle have al den gode tørvedynd og en anden det mindre gode. I årene fra 1772 til 1914 var der byttet en del om på moseskifterne, men mange af bytthandlerne blev ikke tinglyst, det kostede jo penge, og når man kendte hinanden, og en handel var en handel, så var det ikke nødvendigt, mente man.

Da 1. verdenskrig brød ud i 1914, blev det nødvendigt at skaffe så meget indenlandsk brændsel som muligt. Ejerne af moseskifterne blev nu enige om, at det var bedre, så vidt det var muligt, at hver især fik sine moseskifter samlet for bedre at kunne udnytte dem. Der blev nu foretaget en større ombytning. Da man imidlertid kom til tinglysningen af disse handler/ombytninger, måtte man opgive tinglysningen, da ingen kunne finde ud af tilhørsforholdene efter tingbogen. Ejerne var lige glade, de vidste, hvilke skifter der var deres, og det stode lede man så på.

I 1915 blev de lodsejere, som havde del i Hjortemose, enige om, at det var bedre og nemmere, hvis de kunne pumpe det meste af vandet af mosen. I Stilling Kær fandt og købte de en vindmølle, som de med hjælp fra en tømrer i Jeksen fik sat op i mosen. Det var den første mølle, som denne tømrer skulle stille op, han var stolt af sit arbejde og mente, at mosen ville være tømt i løbet af to dage. Helt så godt gik det nu ikke, for møllevingerne ville ikke dreje rundt. Efter at have set på vingerne på Lethsmindemøllen, lavede han om på konstruktionen, dog uden at det havde nogen virkning. Først efter at en snedkermester i Hørning, der i sine unge dage havde bygget møller i

Vestjylland, fik lavet 4 nye vinger, kom der gang i pumpen. Frem til 1918 var der flere uheld med møllen. Kraftig blæst, men også sabotage var skyld i, at møllen i flere perioder var ude af drift, så efter en kraftig blæst i 1918, hvor den væltede, blev den aldrig rejst igen.

Afslutning

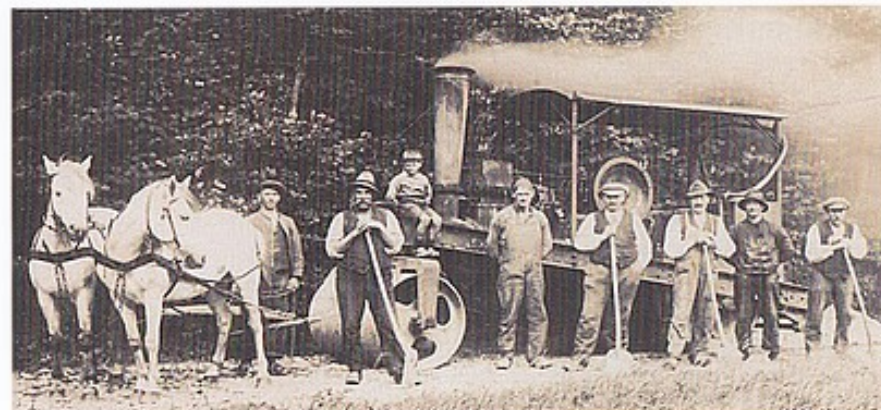
Thorvald slutter sin beretning om Bjertrup med nogle personlige oplysninger og lidt om sin tid på Hvidkilde, som han, sammen med sin kone Emma, drev fra 1930 til 1976,

Kunstmaler Rasmus Christiansen, selvportræt ca. 1884.

Thorvald med forældre og 8 søstre ca. 1910

Vejarbejdere på Dalvejen i 1928. Personerne er nr. 3 fra højre Knud Rasmussen, der boede på Dalvejen 1, drengen bag hesten er Florentin Boisen, og drengen på tromlen er Søren Hansen, søn af murer og danselærer Hansen fra Jeksen. Vejtromlen er med dampmotor, dvs. den skulle fodres med kul eller træ. Vejmændene var ansat i kommunen. Billedet er taget om sommeren, hvor det kunne være herligt at arbejde udendørs. Ganske anderledes kunne en vinterdag være, hvor der udkommanderedes karle og ledige til snerydning. Her var der ingen betaling, men sjakkene var drevne til at gøre holdt ved middagstid i nærheden af huse eller gårde, hvor man vidste, at madmor havde gang i gryderne og ville dele med sultne og forfrosne mænd.

Hårby Bygade 15, 1895 og 2013. Personerne på billedet fra 1895 er Maren og Peder Rasmussen og deres børn. Peder var træskomand. Børnene er Rasmus, Abelone, Anton og på skødet af moderen, Knud. Knuds søn, Erik Rasmussen, havde indtil 2013 et husmandssted på Den grønne Vej 5 i Hårby. Nu bor han og hans hustru Anna på Præstehaven i Hørning. Huset er oprindeligt det gamle stuehus til Østergården - nuværende adresse Låsbyvej 58. I 1898 udstykkedes tre grunde, nemlig Hårby Bygade 21, 23 og 25, hvor Hårby Brugsforening blev bygget. Det nye billede er fra 2013. Huset ejes i dag af Inger Moos og Flemming Schreiber Pedersen.

Fra Mjesings gamle skoleprotokol

Af Ole Friis Sørensen, Adslev. Kilde: Skolekommissionsprotokollen for Adslev-Mesing kommune

Der var skole både i Jexen, Adslev og Mjesing, da Adslev-Mesing og Blegind-Horning kommunerne blev samlet i 1962. Adslev-Mesing kommune havde købt en ejendom, Jexendalen, Gl. Ryvej 13A, med henblik på opførelse af en fællesskole, der skulle dække Adslev og Jeksen skoledistrikter, men ikke Mesing. Projektet blev overhalet af sammenlægningen med Horning, og ejendommen blev solgt til Ellen og Kaj Fisker. Vi har kigget i skoleprotokollerne og fundet nedenstående sag frem, der har bragt sindene lidt i kog omkring århundredskiftet 1900.

"Lille hul - stor ståhej"

I efteråret 1896 måtte skolekommissionen tage stilling til en sag, som på os kan virke lidt komisk. Protokollens fremstilling af sagen gengives ordret: "I sept. 1896 modtog skolekommissionen fra direktionen en skrivelse til denne sidste fra sognerådet, hvori udtales, at der til sognerådet fra nogle beboere i Mjesing var indkommet et andragende om at tilmure en dør, som fra skolestuen førte ind til lærerens køkken, idet det formentes, at lærerens hustru ved hjælp af et hul i nævnte dør på uheldig måde greb ind i undervisningen. Sognerådet bemærkede, at det ikke fandt sig beføjet til at borttage døren, men derimod lod det hullet lukke med en påskruet plade, hvilken læreren imidlertid gentagne gange havde borttaget, og der andrages nu om, at direktionen ville pålægge læreren at lade nævnte hul lukke og erstatte skade på maling m.m.

Skolen var forgænger for den nuværende bygning på Ny Stillingvej 1, der er bygget i 1907. Hvornår den gamle stråtekte skole er bygget, vides ikke. Men det var i denne bygning, at lærer Knudsen i 34 år virkede fra 1863-1897.

Kommissionen anmodedes om at indhente erklæring fra lærer Knudsen og selv ytre sig i sagen. 4. oktober 1896 modtages lærer Knudsens erklæring, der i det væsentligste gik ud på følgende: Hullet fandtes i døren, da han (lærer K) for 33 år siden kom til Mjesing, og er altså ikke frembragt af ham. Det er af stor betydning at kunne iagttage børnene i fritiden for at lære dem at kende, både deres gode og dårlige sider. Beboernes andragende til

sognerådet er efter hans anskuelse i høj grad sårende for ham og hans hustru, og om sidstnævnte undertiden havde meddelt ham, hvem der var ophavsmand til en eller anden uartighed, havde det dog ingen betydning haft for hans behandling af børnene. Han protesterer derfor mod lukningen af nævnte hul, men udtaler, at dersom direktionen pålægger det, er han villig til at bøje sig. På maling var ingen skade forårsaget. Efter at skrivelsen og lærerens erklæring var forelagt ved kommissionens møder, tilbagesendes det til direktionen under 12te oktbr., idet der udtales, at de to valgte medlemmer af kommissionen tillige ere medlemmer af sognerådet og have som sådanne bifaldet dettes skrivelse. Formanden bemærkede for sit vedkommende, at han med sognerådet erkendte det uberettigede og uheldige i, at lærerens hustru på nogen vis greb ind i skolens anliggender. På den anden side gjorde han opmærksom på, at der ikke for skolekommissionen var påklaget noget tilfælde, hvor et barn skulle være blevet behandlet utilbørligt som følge af iagttagelser gennem titnævnte hul og udtalte sluttelig, at da læreren lægger så stærkt vægt på lejligheden til at kunne iagttage børnene i deres fritid, og da han har haft denne lejlighed i så lang tid upåtal, så skønnes det ikke helt uberettiget, at han gør modstand mod at miste den, men der burde i stedet for hullet indsættes en ordentlig glasrude, og den måtte kun benyttes af læreren selv".

Mon ikke præstens salomoniske forslag blev godtaget af direktionen? Ca. et år efter (1. nov. 1897) fratrådte lærer Knudsen efter eget ønske (på grund af svagelighed).

Da lærer Knudsen gik af, samlede eleverne ind til en gave til deres afholdte lærer. Gaven blev overdraget Veng Lokalarkiv i 2010 og pryder nu væggen her. Det er en sølvpen, udformet som en gammeldags fjerpen, indrammet i en sort ramme på sort baggrund. Inskriptionen lyder: *A. Knudsen. Fra gamle elever i Mjesing.*

Mon lærer Knudsen har været glad for gaven? Han har sikkert været stolt af, at eleverne på den måde ville glæde ham med en gave til minde om hans mange år i skolen, men en lærerpension var dengang ikke stor, så mon ikke en mere brugsvendig gave ville have glædet ham endnu mere? Men så var arkivet gået glip af netop denne donation.

Fakta om Anders Knudsen: Han blev født i Odder sogn den 2. april 1835. Da han blev viet i Framlev Kirke den 27. september 1861 (dato svært læselig) til Ane Kirstine Johnsen fra Hørslevgård, var han skolelærer i Gjesing, Fruering sogn. Ved folketællingen i 1880 i Mjesing var lærerfamilien forøget med 5 børn, alle født i sognet.

Med Ivan bag rattet

Et familiedynasti i Jeksen

Fortalt af Ivan Bertelsen til Erna Bachmann

Hvem i vores sogne kender ikke Ivans busser? De gule busser med livlige skolebørn, med ældre på udflugt rundt om i landet, politiske partier på tur til hovedstaden for at se folketinget og gobelinerne, kirketure, endagsture for lokale foreninger, ja sågar på udlandsture til det sydlige, til Tyskland, Italien, Tjekkoslaviet og nordpå til Norge og Sverige. Utallige ture har Ivan arrangeret og været chauffør på, ofte sammen med hustruen Inger. Hans smittende humør og vittigheder: "Jeg gir lige en rundtur" og en ekstra gang rundt i en rundkørsel, er kendt af alle, der har været passager.

Jeg har bedt ham om at give et gæt på, hvor mange kilometer, det er blevet til i hans liv, men det vil han ikke ud med. En del gange rundt om kloden er det blevet til. Men han elsker sine busser og turene med folk, den sociale kontakt med både lokale og fremmede. Er sproget en hindring, så kan et smil og mærkelige fagter løse op for problemerne. Og som han siger: "Der er altid én i bussen, som kan lidt mere sprog end jeg, og som gerne vil hjælpe, hvis der opstår sproglige problemer".

Vi lader ham selv fortælle hans og familiens historie:

Det stod også næsten skrevet i kortene, at mit liv skulle være på førersædet af en bus eller i hvert fald på førersædet af et eller andet motordrevet køretøj. Lysten til at køre og se nye steder må jeg have arvet fra sin far og farfar. Efter konfirmationen i 1949 var jeg 6 måneder på en gård, hvorefter jeg kom i lære som mekaniker hos Bülov i Aarhus. Indtil 1957, hvor jeg fik buskørekort - og samme år blev gift med Inger - havde jeg forskellige job, hvor jeg kørte for familiemedlemmerne og for Buus i Aarhus.

Min bedstefar – 1. generation af vognmænd

Starten for min bedstefar var beskeden. Min farfar, Steffen Bertelsen, startede i 1904 med at køre dagvogn – det er en gammel beskrivelse af en vogn i en fast rute – mellem Ormslev-Stautrup-Aarhus. Transporten med dagvogn foregik med heste, 2- eller 3-spand afhængigt af læssets størrelse. Det var starten til den vognmandsforretning, som senere min far og jeg og mine brødre overtog, en beskeden forretning med hestekørsel, der fragtede passagerer og gods mellem de tre destinationer.

Hammelbanen udkonkurrerede ruten. Der blev stationer i både Harlev,

Ivans bedstemor med nogle af børnene foran bedstefars hus i Ormslev. Bedstefar ses på dagvognen, billedet er fra før 1910

Orms Bertelsen 1929

Ormslev og Stautrup, så hvorfor benytte en dagvogn trukket af heste, når man hurtigt og bekvemt kunne blive transporteret i tog? Min farfar måtte derfor se sig om efter anden fragt eller finde anden beskæftigelse, men han så, at der var andre muligheder i vognmandsbranchen. En af disse var arbejde med transport af vejmateriel til kommune og amt. Det blev hans hovedbeskæftigelse, stadig med heste - tunge jyske heste - som han nu havde 2-3 spand af. Det nymodens med biler var ikke lige Steffen, nej, hestene vidste man da, hvad var, og de kendte vejen og vidste ofte, hvor de skulle holde ind.

Helt afskåret fra tanken om automobil var farfar dog ikke, han anskaffede sig en lastbil, men overlod rattet til andre.

Min far - 2. generation tager over

Familien voksede, der kom 11 børn efter farfar Steffen og farmor Mary. En af dem, Georg, blev min far. Georg havde ligesom sine søskende benzin i blodet,

1934, Chevrolet. Steffen Bertelsens bil kørte med sten, grus og torv

1931, Chevrolet. Fars første bil, en 14 personers rutebil

og han flirtede med tanken om at køre rutebil, ikke bare køre for andre, men selv at starte som selvstændig.

Det lykkedes i 1930 at skrabe penge nok sammen, dels ved egen opsparing og resten som et lån i Kolt Sparekasse, så han kunne købe en 14 personers Chevrolet bus, og han startede med den en rute fra Edslev over Kolt, Lemming og Stautrup til Aarhus. Det var en god ide, viste det sig, og i 1935 købte min far bus nummer to – en Bedford med plads til 21 personer. Ruten blev nu forlænget til Pinds Mølle, hvortil familien var flyttet, og hvor der blev bygget garageanlæg. Senere udvidedes ruten til Adslev, Mesing og Skanderborg.

I 1939 skiftede han den ene bus ud til en Chevrolet med plads til 21 personer, denne bus blev forsynet med en gasgenerator, som den kørte med under hele krigen.

Min generation, den 3. generation

Viggo, Preben, Hovard, mine brødre, og jeg havde alle lyst til noget med biler. Pigerne var Tulle og Ditte. Viggo købte en lastbil sammen med onkel Svend, og han forsynede den selv med nummerplader.

Viggo

Under krigen kørte Viggo arbejdere fra Aarhus til flyvepladsen i Tirstrup, hvor de var udkommanderet til at anlægge start- og landingsbane. Han kørte også cement fra havnen i Aarhus til flyvepladsen. Arbejdet blev godt betalt, tyskerne hentede jo pengene i den danske nationalbank. Viggo tjente også lidt

”sort” på den kørsel, idet han udskiftede noget af cementen med strandsand i Skæring. Ikke helt efter tyskernes ordrer, men det var nu en af hans måder at genere besættelsesmagten på. Og cementen kunne let afsættes til danske arbejdssteder på andre byggepladser. Belægningen på startbanen mellem Feldballe og flyvepladsen blev derfor ikke særlig solid, og der opstod hurtigt store huller.

Viggo selv blev hentet af tyskerne og deporteret til Tyskland i juni 1944 og hentet hjem igen i marts 1945 med ”De hvide Busser”. Far havde sagt ja til at hente fanger i kz-lejren Neuengamme, og den 22. april blev bussen malet hvid med dannebrogflag på sider og tag. Prebens og fars ”last” var på i alt 16, heraf 7 nordmænd. Preben var reservechauffør, men da han ikke var gammel nok og derfor ikke havde stort kørekort, fikse han det med hjælp fra politibetjent Andersen i Viby. Dette ”midlertidige” kørekort blev dog udskiftet med et mere lovligt, da han blev 21 år.

For sin hjælp fik Georg og Preben hver et diplom og erindringsmedalje fra Dansk røde Kors. Disse og andet materiale er afleveret og udstillet på Befrielsesmuseet i Aarhus.

(Læs mere om Folke Bernadottes hjælpeorganisation og om forholdene i den lejr, som Viggo var interneret i på side 18).

Preben og Hovard

Min far og en anden bror, Preben, købte i 1950 i fællesskab ruten Ry-Aarhus, som Preben senere overtog, og som endnu senere overgik til mig. Ruten var også en fragtrute, og en anden af mine brødre, Hovard, blev en af chaufførerne. Hovard og Viggo gik senere i kompagniskab om en rute Ormslev-Galten-Stjær-Skanderborg med det formål at overtage Hammelbanens rute, da Hammelbanen blev nedlagt. Ruten blev nu Aarhus-Stjær-Galten. Kompagniskabet udviklede sig til flere ruter, indtil Aarhus Sporveje i halvjerdsene købte ruten. Hovard kørte derefter skolebørn og turistbus.

Mig selv – Ivan Georg

I 1957 fik jeg kørekort til bus og fik plads hos min far som chauffør på ruten Aarhus-Pinds Mølle-Skanderborg. I 1965 blev jeg selvstændig vognmand, i begyndelsen med én turistbus og året efter endnu en bus, som jeg, Inger og chaufførerne kørte med turister til de forskellige destinationer rundt om i Europa. Tiden var med os, turistbranchen var i rivende udvikling, folk ville ud og se verden. Så jeg - og Inger, som var med i alle beslutninger - havde fundet en niche, der kunne give lidt mere end smør på brødet.

Det gik godt med turistbusserne, men knap så godt med rutebilerne. I 1970 havde vi købt min fars forretning med lokalruterne. Privatbilismen havde fået

et opsving, og passagererne på ruten svandt ind. I 1982 overtog Aarhus Amt al buskørsel, mod at vi fik en kontrakt indtil 2001, hvor jeg fortsat skulle køre ruterne. Disse blev omlagt til rute 330 Låsby-Skanderborg, og ruten Aarhus-Skanderborg blev ændret til Aarhus-Hørning-Stjær-Galten. Sidst i 80'erne havde vi 8 rutebusser og 5 turistbusser. Vi havde 17 chauffører ansat, den første var Børge Velling, og Ove Vangsø var chauffør i 34 år fra 1970-2004. Foruden chaufførerne var vores børn, Lars og Bente, beskæftiget og – selvfølgelig – Inger, der var "kontorchef" og herskede over kontoret.

Stort og småt fra mine 56 år i transportbranchen

Ivan fortæller om nogle af de opgaver, der følger med at have et busselskab:

Buskørsel er ikke bare at sætte sig ind på førersædet og dreje på rattet. Det er mange andre ting afhængig af den type opgaver, man påtager sig. Arrangerer man selv ture, er der forarbejdet med at finde ud af en spændende tur, arrangere overnatning, hvis det er med i turen, finde spisesteder, sørge for kaffe og drikkevarer i bussen, holde passende pauser, fortælle om landskabet, der passes, og meget andet. Arbejdet med passagererne starter, når de siger på bussen og holder først op, når de igen står på asfalten. Er der lift på bussen, skal passagererne også have hjælp til ind- og udstigning. Og når turen er endt, skal bussen gøres ren, der skal tømmes affaldskurve, støvsuges og vaskes, og er der glemte sager, skal disses ejermænd også helst findes. Først da er bussen klar til næste kørsel.

Udlandsture kræver særlig stor forberedelse. Man kan nå langt i Europa på en uge, som disse ture for det meste var planlagt til. De blev altid individuelt planlagt, dels af hensyn til målgruppen af passagerer, dels af hensyn til de seværdigheder, som man planlagde at skulle se. Og så skulle prisen også være i orden, både for kunderne og for busselskabet. Begge skulle helst have en god tur ud af det, såvel økonomisk som oplevelsesmæssigt, så kunderne ville vende tilbage, når den næste tur arrangeredes til en anden destination.

Ved rutebilkørsel kører man efter en bestemt timeplan på en fastlagt rute. Tidligere var man ikke så nøje med at overholde tidsplanen, min bedstefar f.eks. kunne med sine heste ikke på minut sige, hvornår han var hvor, men det tog man ikke så tungt. I dag derimod hænger kunderne sig i minutafvigelser og brokker sig, hvis man er for sent på den.

Skolebus. Et helt kapitel for sig er skolebusturene. I 1953 blev Centralskolen i Hasselager bygget, og min far fik en del af denne kørsel. Han kørte skolebus i

Inger og Ivan Bertelsen

mange år og blev fortrolig med stort set alle børnene og oplevede også, at deres børn – næste generation – blev "kunder" i bussen hos ham. Han var også populær hos børnene, lavede sjov med dem, og det gav pote: til jul havde børnene næsten alle en cigar med til ham. Det blev til mellem 50 og 100 cigarer og kunne dække det meste af et års forbrug.

En usædvanlig passager

I min fars og farfars tid var der foruden passagerer en hel del fragt med rutebilen. Pakker skulle læsses af hos købmanden eller i brugsen, der skulle vildt med til torvedagene i Aarhus, og en gang oplevede jeg endog at skulle have en levende gris med. Det var Elmer, der ved Bodil Mølle stoppede bussen. Jeg troede selvfølgelig, at han selv skulle med, men nej, kun hans gris, som jeg skulle aflevere på slagteriet i Skanderborg (slagteriet lå der, hvor Kvickly nu er). Grisen blev lodset ind i bussens bagagerum, og i Skanderborg drejede jeg ind på slagterigrunden – der lå udenfor den planlagte rute – og fik læsset grisen af. Jo, man nursede sine kunder dengang, så Elmer fik grisen med som gods, og tilskuerne i Skanderborg fik sig nok et lille grin, da de så den usædvanlige passager.

Det kan godt være op af bakke

Vinteren kunne give problemer. Vejene blev ret hurtigt snerydede, men kunne alligevel være mere eller mindre farbare. De kunne være meget sne- og isglatte, og specielt bakkerne kunne det undertiden være vanskeligt at komme op ad. Det kunne derfor hænde, at passagererne måtte ud i sneen og give bussen en hånd med for at få den de sidste meter op ad bakken, så kørslen kunne fortsætte. Men altid skete det med godt humør, og så havde man da også noget at snakke om, fællesskab gør stærk.

4. generation – mine børn

ville ikke overtage firmaet, så i 2001 solgte vi rutebusserne til Todbjerg Busser og beholdt selv fire turistbusser. Denne sidste del af forretningen solgte vi i 2007 til Mallings Turistfart. Tilbage har vi nu kun én lille bus, nærmest for at have noget at beskæftige os med i vores seniortid.

Min drøm

Og så drømmer jeg stadig om at få sat "min" gamle bus fra 1930 – en NAG Byssing, som er bygget hos DAB i Silkeborg – i køreklar stand. Den står nem-

lig i min garage, og jeg har foreløbig ofret både en del penge og rigtig mange timer på at få den gjort køreklar. Bussens chassis er af træ, og Kjeld Clemmensen fra Mesing har hjulpet med at lægge nyt gulv, og vi har renoveret sæderne. Ejeren hed Strandgaard, og bussen har stået i en lade i Herskind i mange år, men da Strandgaard er død, er det p.t. uvist, om jeg eller arvingerne kan overtage bussen. Min mening har hele tiden været, at bussen skulle kunne bruges lejlighedsvis som veteranbus, men ikke som turistbus.

De hvide busser

Af Erna Bachmann

Under besættelsen blev omkring 6000 danskere indespærret i arbejdslejre og kz-lejre i Tyskland, hvor vold og massedrab var en hverdagsbegivenhed. Danskerne var dog generelt bedre stillet end andre nationer, i hvert fald i arbejdslejrene, hvor de efterhånden fik lov til at modtage pakker fra Røde Kors med madvarer og tøj og andre nødvendige fornødenheder.

Efterhånden som krigen skred frem kunne selv tyskerne se, at de ville tabe. Efter fælles skandinavisk pres fik man aftale med SS om at hente de ca. 15000 skandinaver hjem, der stadig var i live i lejrene. Aftalen var indgået med det neutrale Sverige, og den indebar, at alle fangerne skulle transporteres til Sverige. Folke Bernadotte - greve af Wisborg og fætter til dronning Ingrid's far, kong Gustav VI - var næstformand i svensk røde kors, og han var en af idemændene til hjælpeaktionen.

Omkring 200 biler, busser, ambulancer og motorcykler samledes den 1. april 1945 tæt ved den tyske grænse. For ikke at forveksle køretøjerne med militære køretøjer med soldater og våben blev busserne malet hvide og fik røde kors på siderne og på taget. Det sidste for at undgå at blive beskudt fra luften af lavtgående jagere, der bombede de tyske byer og landeveje. Og så gik turen til Tyskland.

Preben Bertelsen fortæller i Bushistorisk Selskabs lille bog i anledning af 50 året for hjælpen om transportproblemerne. Om gasgeneratoren bag på bilen siger han: "Starten om morgenen var omstændelig, det var næsten ligesom at tænde op i en kakkelovn. Først skulle jeg rense for aske og slagger, dernæst skulle jeg lægge trækul an til et nyt fyr, og endelig skulle brændselsbeholderen fyldes helt op med brænde og lukkes omhyggeligt til. Først nu var det tid at slå blæseren til, og trækullene kunne tændes med en tot tvist eller en gammel avis. Nu gik der så et stykke tid, inden der var lavet gas nok til, at jeg kunne starte motoren". Et andet sted fortæller han: "Der var problemer med lågene, som var af aluminium. På Neuengamme-turen havde jeg problemer med låget på

generatoren på min bus. Men den utæthed blev klaret med et stykke tygggummi. Det kørte vi med længe".

Om hjemturen fortæller Preben om punkteringer, om beskydning fra luften, om blokerede veje, så de måtte køre lange omveje, men også om den varme velkomst de fik, da de passerede den danske grænse.

Alene fra Neuengamme blev 5000 skandinaver reddet ud af det helvede, som de havde befundet sig i. I alt blev ca. 15000 transporteret hjem i den allersidste tid af krigen. Efter kapitulationen blev yderligere 10000 hentet hjem. Afhentningen af fangerne viste sig at være livsvigtig, mange var i en så dårlig tilstand, at de dårligt kunne tåle transporten. Nogle døde da også undervejs til friheden.

Røde Kors havde sammen med svenskeren Folke Bernadotte fået aftaler med de tyske myndigheder om at kunne hente danskere og nordmænd hjem fra arbejdslejrene. Viggo var interneret i en lejr 30 km syd for Rostock i en lille by Bützow, i tugthuset Dreibergen, der blandt fanger blev kaldt "det røde helvede". Viggo var beskæftiget i metalstøberiet, og fik adskillige skader på kroppen af vildfarne glødende metalspånere. Kosten var elendig og meget sparsom, oftest bestod den kun af kålrabisuppe til middag og en humpel rugbrød med margarine til aften. Morgenmaden var erstatningskaffe eller te og en skive rugbrød. Fangetøjet var tarveligt og helt utilstrækkeligt og blev skiftet alt for sjældent, f.eks. skulle et par underbukser strække til ca. 1 kvartal. Tugthuset var overfyldt. I 4-mandsceller var der op til 12 og enkelte dage 18 fanger stuvet sammen. Nødtørft foregik i en åben kumme, og det vrimlede med lus, lopper og væggelus. Viggo var ved hjemkomsten udsultet og mager som et skelet, men han overlevede og genvandt med en god dansk kost efterhånden sit helbred.

Rutebilen, der hentede danskerne og nordmændene i Neuengamme. Der var medbragte dæk og træ på tagbagagebæreren til fyring i generatoren

I Dreibergen var på samme tid indsat de mandlige medlemmer af Hvidsten gruppen, der ikke fik en dødsdom. De to kvindelige medlemmer af gruppen var i kvindefængslet i Bützow. Vi ved ikke, om Viggo har haft kontakt med disse.

Folke Bernadotte blev myrdet den 17. september 1948 af den zionistiske terroristorganisation Lehi, bedre kendt som Sternligaen.

Litteraturliste til Ivan Bertelsens fortælling og til De hvide Busser:

Folke Bernadotte: 1 stedet for vaaben, Gyldendal 1948

Folke Bernadotte: Sidste Akt, Gyldendal 1945

Trygve Bratteli: På døds-march gennem Hitlers Tyskland, Nationalmuseet 1976

Bushistorisk Selskab 1995: De hvide Busser 1944-1945,

Ormslev-Kolt lokalhistoriske forening: Årsskrift 2013

Interview med Inger og Ivan Bertelsen

De higer og søger ... med metaldetektor

Sådan skrev Adam Oehlenschläger i digtet 'Guldhornene' i 1802. Dengang som nu søger man efter fortiden. Men midlerne er meget forskellige. Arkæologerne gør stadig brug af skovle og skeer, men gør også i høj grad brug af moderne teknologi, og med en hær af frivillige og interesserede mennesker med metaldetektorer får de stor hjælp til at lægge brikker af Danmarks historie og dermed også af den lokale historie. En af disse hjælpere har vi netop her i sognet, Allan Faurskov fra Nr. Vissing. Han går på eget initiativ på jagt efter fortiden, men bliver også brugt af Skanderborg Museum.

Detektorfund i Nr. Vissing, Veng, Søballe & Hemstok

Af Allan Faurskov, Nr. Vissing

Baggrund

At gå med metaldetektor er en hobby med mange facetter. Der kræves blot en metaldetektor, så er man i gang. Men som med så mange andre hobbies er der rige muligheder for at supplere med yderligere udstyr og beklædning. Jeg startede selv i august 2008 og har siden opgraderet to gange med nye og bedre detektorer, som vejer mindre og har flere indstillingsmuligheder, så man sjældnere graver forgæves. Det er dog min oplevelse, at det mere er detektorførerens øvelse og erfaring, der giver de gode fund, end det er selve udstyret.

Jeg startede selv lidt diskret med at finde mønter på fællesarealet i Nørre Vissing, hvor fodboldspillere, øldrikkere og andet godfolk gennem årene har været flinke til at efterlade minder til detektorfolket. Det gav cirka 300 mønter af nyere dato og antageligt mindst 1000 kapsler, heraf op mod 10 sodavandskapsler. Dernæst forsøgte jeg mig på markerne omkring Nr. Vissing, og det gav ret hurtigt opmuntrende resultater i form af mønter fra 1800-tallet, blyplomber fra kornsække, musketkugler, lommeursnøgler samt bjerge af "bondejern".

Før man drager ud på en mark, skal man naturligvis have lov til at gå der af lodsejeren samt af en evt. forpagter. Her har jeg oplevet en utrolig velvillighed i lokalområdet. Næsten alle lodsejere synes, det er et spændende projekt og er meget interesserede i at se og høre om, hvad der bliver fundet på deres marker. Ingen nævnt, ingen glemt! Derfor sørger jeg da også for at tage fotos af alle spændende fund samt for at lave kopier af de fine danefæbreve fra Nationalmuseet med beskrivelse af de enkelte fund. Typisk kommer danefæbrevene først 1-2 år efter, at fundet er afleveret, men det er jo heller ikke meget, når man ser det i en historisk sammenhæng.

Hvis der gives en danefædusør, som iflg. museumsloven tilkommer finderren, sørger jeg for, at også lodsejeren bliver tilgodeset. Det skal dertil siges, at en mønt ældre end 1536, herunder romerske mønter og mønter fra vikingetiden, typisk giver kr. 200 pr. stk. i danefædusør, så det er ikke noget, man bliver rig af. Hvis jeg finder dubletter af mønter, som jeg allerede har i samlingen derhjemme, deler jeg gerne ud af disse til de respektive lodsejere, fx af de fine 10-ører i sølv fra 1874-1906.

En moderne metaldetektor, XP Deus til ca. kr. 12.000, kan finde en mellemstor mønt i ca. 20 cm dybde

Nørre Vissing

Vi starter på min hjemmebane i Nørre Vissing. Mit første virkeligt spændende fund løb jeg ind i på marken ved siden af mit hus en oktoberaften i 2009. Det var en romersk denar med et portræt af den romerske kejser Marcus Aurelius, da han var kronprins fra ca. år 157. Altså en næsten 2000 år gammel mønt. Ugen efter dukkede endnu en denar op fra mulden, denne gang med kejser Vespasian fra år 71 og i det følgende forår en Vespasian mere fra år 81. Den seneste lå kun 75 meter fra vores hus på Bækgårdsvej, så man behøver altså ikke at drage til sognets ende for at finde spændende, gamle fund.

Hvorfor disse mønter har ligget på netop denne mark, er et godt spørgsmål, men der ligger en bronzealderhøj og en bæk (som i dag er rørlagt) ganske tæt på, så det har gennem alle tider været et fint sted at bo og måske slå lejr for forbigående.

En septemberaften i 2010 tog jeg børnene med en tur på stubmarken, hvor vi startede med at finde et par mønter fra 1800-tallet. Sådan nogle finder jeg ca. 1 af i timen på en god mark, tæt ved en af vore gamle landsbyer. På vejen hjem ramte vi pludselig 2 små sølv mønter fra vikingetiden, blot 100 meter fra vores hus. Altså ikke langt fra stedet med de romerske mønter. Det var første

gang, jeg så en sådan mønt i virkeligheden, og de var i fin stand, som var de tabt i går, selv om de var slidt af lang tids brug.

Der skulle gå 2 år før jeg i løbet af sommeren 2012 fandt yderligere 2 af disse sølvmønter i Nr. Vissing, hhv. 80 og 90 meter fra de 2 første. Mønterne er alle fundet omkring en naturlig, svag forhøjning lige oven for fornævnte bæk, som har givet navn til Bækgårdsvej. En forhøjning som jeg naturligvis har planer om at afsøge yderligere, når afgrøderne tillader det.

Måske har der ligget en bebyggelse på stedet i vikingetiden, måske en vikingegård, blot 15-50 meter fra Bækgårdsvej, hvor der i dag ligger moderne parcelhuse, og blot 100 meter fra stedet, hvor de 3 romerske mønter blev fundet?

2 sølvmønter fra vikingetiden, den ene slået i Köln af Otto I som regerede 936 til 973

En tommelfingerregel siger, at bynavne, der ender på "-ing", er fra før vikingetiden. I Nr. Vissing er der håndgribelige beviser på, at der har været beboelse før vikingetiden, fx i form af en flot bronzealdergravhøj lige ved bygrænsen, men det kan jo være, at den nuværende by har fundet sin placering tilbage i vikingetiden.

En yderligere bekræftelse, på at der var liv i Nørre Vissing i Vikingetiden, dukkede i sommeren 2011 op nær toppen af Bavnehøj, ved Højgården. Her lå nemlig et flot hængesmykke med et motiv, som Nationalmuseet på fornem vis beskriver i et danefæbrev, ledsaget af en dusør på kr. 1.000:

"Der er tale om et maskeformet hængesmykke med temmelig forvitret overflade. Fletværket i håret kan give et horn-agtigt indtryk, men har næppe inkluderet et gedehoved. Ovale øjne, omgivet af "stråler", kraftigt overskæg. Smykket har antagelig haft "falsk øsken" hvor hullerne til snoren har siddet i smalle lister for enderne. Forsiden har været forgyldt, bagsiden fortinnet.

Smykker med dette maskemotiv kan dateres til vikingetiden, hvor motivet optræder i flere sammenhænge, bl.a. på udskårne skrin og runesten fra 900-årene. Det associeres almindeligvis med Asa-troen, hvor masken ses som det ultimative symbol på Odin – forklædningens mester".

Vikingehængesmykke / dobbeltansigt - viser også et ansigt, når det vender på hovedet!

Af alle steder har jeg søgt mest i Nr. Vissing, men savner stadig at finde metaller, der viser byens placering i jernalderen og tidligere – ud over de 3 romerske mønter. Der bør ligge dragtnåle og yderligere mønter på en af markerne omkring byen, så jeg arbejder videre på min hjemmebane med at få de nødvendige søgetilladelser og få mere jord under søgehovedet.

Veng

Ikke langt fra Nørre Vissing ligger som bekendt den gamle klosterby Veng. Veng er et lokkende sted for en detektormand. Kirker er altid et godt tegn, og placeringen ved åen er heller ikke dårlig.

I første omgang søgte jeg på engområdet på Nr. Vissingsiden af Sophien-dal. Det gav en solid bunke hestesko i forskellige størrelser, antagelig fordi området altid har været fugtigt. Nok for fugtigt til beboelse før drænrørrets tid. Jeg vil tro, at der af naturlige grunde bliver "suget" flere hestesko af i fugtige områder end på tør, sandet jord, med samme grusomme statistik, som karameller suger flere tandplomber end marcipan.

Men hestesko var ikke mit primære mål, så jeg besøgte senere området omkring Pittersøen, også bakken, hvor Venge Mølle med tilhørende gildesal har ligget, samt nogle af stierne ved Ravnsø. Det gav nogle fine mønter fra 1800-tallet, herunder en flot 1-krone i sølv fra 1916, men umiddelbart ikke noget fra oldtiden. Mange af de besøgte marker er kæmpestore, så de er slet ikke opgivet, men fundene ligger i hvert fald ikke i store stimer på de pågældende marker. Og man må jo prioritere.

På den lille mark over for kirken, ganske tæt ved Veng Sø, kom de første gamle sager frem i lyset. Først en lille lybsk skilling fra 1625, en ganske lille tysk sølvmønt, som var almindelig i Danmark i Christian IV's tid. Dernæst min første fibel, en lille dragtnål fra jernalderen. Slutteligt en lidt bøjet sølvmønt fra vikingetiden. Altså et stort spænd af fund, som blot fortæller, at der har været trafik i området fra jernalderen og frem til i dag, hvilket ikke er voldsomt overraskende, idet marken ligger lige over for kirken. Dragtnålen fra

jernalderen er dog flere hundrede år ældre end kirken, hvilket er fascinerende at tænke på, når man tager kirkens høje alder i betragtning.

De allerfineste fund hidtil dukkede op i efteråret 2012 og foråret 2013 i de høje rapsstubbe mellem Veng Kirke og Vengelundvej. På trods af at det var

En halv, 1/2 Arab-Tabaristan drachm, præget af Umar bin al-Ala ca. år 776

solide stubbe at mase et søgehoved igennem, formåede jeg ved et sandt lykketræf at ramme et lille område på den store mark, hvor der lå 2 spændende dragtnåle, hhv. en skålfibel og en slangefibel, begge antagelig fra vikingetiden. I samme område lå en halv arabisk sølv-mønt, som kan dateres til år 776. Mønten er formentlig sejlet til Danmark via de russiske floder engang i vikingetiden, hvor sølv var et fremtrædende betalingsmiddel. Sølv blev handlet via vægt, ikke via pålydende værdi, derfor er mønten på et tidspunkt brækket midt

over for at få vægten til at passe.

Et stykke derfra fandt jeg, efter at vinterens detektorfjendtlige isdække var smeltet, yderligere en dragtnål, denne gang fra jernalderen, samt 2 såkaldte borgerkrigsmonter fra 1300-tallet. Dertil kommer en signetring med initialerne

"N. R." og et flot våbenskjold, som gode kræfter arbejder på at identificere. Signetringen vil jeg gætte på er fra 1800-tallet. Sjovt nok er bogstavet "N" på ringen ikke spejlvendt, måske har gravøren sovet i timen, måske er det i virkeligheden et gammelt "H"? Jeg donerer en flaske god rom af mærket "Metusalem" til den, der kan identificere den oprindelige ejer af ringen!

Signetring med initialerne "N. R." og et våbenskjold med et segl-lignende symbol

Altså også en stor aldersmæssig spredning af fund på denne mark, men med en lidt mere tankevækkende fundfordeling. Dragtnålene kunne godt være gravgaver, hvorimod den halve sølv-mønt nok nærmere er et løsfund. De 2 borgerkrigsmonter og dragtnålen antyder et

andet område på marken, hvor der kan have været bebyggelse eller dyrkning gennem mange år, på et fladt plateau, som kun er afsøgt sporadisk. Kommende fund vil forhåbentlig folde fortællingen yderligere ud.

Søballe og Sandgravvold

Next stop Søballe. I Selve Søballe har jeg kun søgt én gang, sammen med en lokal detektorfører. Men det var til gengæld ganske lovende, idet et par timer en kold novemberestermiddag i 2012 kastede hele 2 fine fund af sig. Først en Søsling i kobber fra 1651 (Søsling er en montenhed) fra Frederik III's tid og dernæst en 1/2 næbfibel fra jernalderen.

Der er helt sikkert planer om yderligere afsøgning af området omkring selve Søballe, hvor der jo som bekendt har ligget flere landsbyer og flyttet rundt i middelalderen. Mon ikke vi med tiden kan få et mere præcist overblik over, hvor bebyggelserne ved Søballe har ligget i de forskellige historiske perioder.

Og så er der jo Søballe N, også kaldet Sandgravvold. Her har jeg haft adgang til at søge siden foråret 2010, og selv om jeg kun har besøgt stedet 1-2 gange om året, er det blevet til en mængde fund. Heriblandt en række fine fund gjort af den håndfuld gæster, jeg har haft med derud. Fundene omfatter spillebrikker i bly, en fin sølverle, en figur af en mand på et stykke bly (måske en Jesus-figur), en bjælde, som har siddet som pynt i en klædedragt og en fin lille bronzengøle.

Blandt de mest spændende fund er desuden en række mønter fra voldstedets storhedstid. Disse mønter kan dateres og dermed sige noget meget præcist om voldstedets retmæssige placering i historiebøgerne. Jeg har indtil videre fundet 3 af de såkaldte Sterling Longcross, hvoraf 2 er dateret til perioden 1302-1335, Edward II, England.

Herudover har jeg sammen med detektorkollegerne fundet i alt 7 hulpeninge, dvs. små tyske sølv-mønter, som endnu ikke er bestemt af museet, men som formentlig er lidt nyere end de engelske mønter. Dertil kommer i alt 7 borgerkrigsmonter, dvs. danske kobbermonter med et minimalt sølvindhold fra samme urolige periode af danmarkshistorien.

2 stk. Longcross Sterling, Edward II, England

Jeg har i alt registreret 64 fund, som jeg mistænker for at være interessante på Sandgravvold, heraf 29 gjort af forskellige gæster, dvs. af erfarne detektorfolk fra andre dele af Danmark.

Guldring med inskriptionen "Melchior – Baltazar – Caspar" fundet af Jesper Janke Hansen

Det flotteste fund til dato er et fund af en yderst velbevaret guldring med inskription. Guldringen blev fundet af en af gæsterne, Jesper Janke Hansen, på en iskold 7. april 2013. Frosten var kun lige akkurat gået af jorden få dage forinden. Inskriptionen lyder "Melchior-Baltazar-Caspar", som er navnene på de 3 vise mænd fra Bibelen, også kendt som "De Hellige Tre Konger". Ringen har sikkert været en fornem mands amulet mod alt ondt, men den blev altså, formentlig engang i 1300-tallet, tabt på Sandgravvold, for

først at blive fundet 700 år senere af en dygtig detektorfører fra Hovedgård.

Når jeg plottes de formodede interessante fund, som alle er GPS-noteret, ind på et kort, tegner der sig på en god dag en interessant fundtom cirkel i midten af anlægget, som jeg mistænker for at være en forhøjning fra borgens grundlæggelse, der senere er jævnet ud. Måske har der på netop dette sted stået fundamentet til det tårn, som enhver borg med respekt for sig selv var udstyret med i 1300-tallet.

Hemstok

Vi hopper en anelse sydpå og opad i terrænet. I Hemstok har der som bekendt ligget en tysk militærlejr med omfattende radarinstallationer under Anden Verdenskrig. Jeg har ofte tænkt, at det kunne være sjovt at prøve at finde noget med et hagekors på, for på den måde at dokumentere lejrens eksistens. Den pågældende mark ligger lidt væk fra de nærmeste landsbyer, så umiddelbart forventede jeg ikke at finde ret meget andet end nazi-efterladenskaber på stedet.

Tilladelse til at gå på marken blev indhentet, og i efteråret 2012 var jeg på besøg i Hemstok for første gang. Det gav ret hurtigt et par interessante resultater. På mit første besøg fandt jeg flere stykker hvidt keramik (med øjnene), det ene viste sig at være bunden af en kande, påmalet et flot hagekors, den tyske ørn samt bogstaverne Fl. U. V., som står for "Flieger Unterkunfts Verwaltung", dvs. noget i retning af Flyvernes Boligforening, altså den organisation, der stod for indretning af barakker, porcelæn, service og alle mulige andre daglige fornødenheder. Derudover blev det til en af de karakteristiske tyske øvelsespatroner med riller i siderne. Google oplyser, at kanden er produceret i Silesia / Königszelt, som i dag er en del af Polen og hedder noget så mundret som Jaworzyna Śląska. Så klog man bliver.

Ved næste besøg på stedet havde jeg taget en detektorkollega med, og det gav yderligere fund fra nazi-tiden. Denne gang i form af skæftet til en ske, også med hagekors og de samme bogstaver. Samt ikke mindst et militært bæltespænde, fundet af min kammerat. Det sjove ved bæltespændet er, at hagekorset majsommeligt er ridset ud, om hvilket Ejvind Hertz fra Skanderborg Museum bemærkede, at "alle tyske soldater fik besked på at fjerne alle hagekors efter ordre fra deres egne overordnede (deriblandt på deres bæltespænder – så i gang med filen Fritz), da de var på retræten".

Ornamenteret fragment af røgekniv fra bronzealderen

En foreløbig krølle på Hemstok-søgningen blev fundet af et fragment af en røgekniv fra bronzealderen, som jo ligger ca. 2.800 år tilbage i tiden. Det fremgår af Nationalmuseets funddatabase, "Fund og Fortidsminder", at der tidligere er gjort fund fra bronzealderen i området, men de tidligere fund er sket i forbindelse med overpløjning af gravhøje sidst i 1800-tallet, så det er ikke hver dag, der dukker så fine ting op i Hemstok.

Det er altså ikke kun nazisterne, der har fundet, at Hemstok er et godt sted at bo. Uden sammenligning i øvrigt.

Det store puslespil

Som det fremgår af ovenstående er vores egn mindst lige så velforsynet med oldtidsfund som andre gode steder i Danmark. Der er nok at gå i gang med for en detektorfører. Ud over de allerede nævnte lokaliteter, hvor overfladen blot lige er blevet kradsat i, er der rige muligheder for at udvide med søgesteder ved Mesing, Javngyde, Hårby osv. osv. Ved disse byer har jeg så småt allerede aftaler med lodsejere, så mon ikke snart lejligheden byder sig til at finde flere brikker til det store puslespil.

For et stort puslespil er det. Ovenstående fund er blot små brikker i vores store, fælles, historiske værk. Når detektormanden snuser rundt på markerne, finder spændende metalgenstande fra fortiden og nøje noterer, hvor de er fundet, giver det vore museer mulighed for at se flere og flere mønstre i vore forfædres liv og færden. Det gælder bosteder, handelsmønstre og kulturpåvirkninger, men også verificering af konkrete, historiske begivenheder. Man kan ikke nødvendigvis udlede noget af de enkelte fund, som sagtens kan være tilfældige tab af enkeltgenstande. Men når flere og flere fund kan plottes ind

på kortet, måske over en periode på mange år eller årtier, får man med tiden et mere og mere finkornet overblik over fortidens mysterier.

Skanderborg Museum har en fin dialog med de mange amatørarkæologer og detektorfolk i museets ansvarsområde. Det er min oplevelse, at begge parter har stor glæde af samarbejdet, og jeg oplever, at museet meget gerne vil have os til at hjælpe med konkrete opgaver, fx at afsøge konkrete områder før og under udgravninger.

Og så sker det jo også, at vi finder spændende nye brikker fra fortiden, som museet kan placere ind i deres støt voksende puslespil. I den forbindelse sørger vi detektorfolk i stigende grad for at markere alle fund på GPS samt at aflevere en log over, hvor vi har søgt, således at de enkelte fund tilføres yderligere værdi ved at kunne sættes ind i en større sammenhæng.

Fundoversigt samt sporlog fra mark i Veng, alle fund og spor markeret med GPS på Google Earth

Allan Faurkov, Nr. Vissing, allan@faurkov.com

Skæbneår for Danmark - Statsbankerotten i 1813

Af Willy Thomasen, Videbæk, tidligere Hårby

Englandskrige og statsbankerot i 1813

Fra 2008 rantes den vestlige verden af recession. Den økonomiske krise har især lammet flere lande i Sydeuropa, som nu slås med en voldsom arbejdsløshed. Nordeuropa med Tyskland i spidsen har måttet træde til med økonomiske støtteforanstaltninger. Men udsigterne for at få gang i produktion og beskæftigelse ligger stadig underdrejet. Af erfaring ved vi, at kriser kommer og går med forskellige intervaller. Gamle folk taler om den sorte tirsdag i 1929, da børsen i New York krakkede, og stagnationen lynhurtigt bredte sig til Europa og andre lande, bl.a. Tyskland med en skæbnesvanger arbejdsløshed til følge, som gav grobund for, at en diktator kunne tilrive sig magten.

Jo, økonomiske kriser kommer med visse mellemrum. I 2013 er der god grund til at mindes 200-året for Danmarks statsbankerot.

Optakten

1756-63 rasede 7-årskrigen med deltagelse af en række centraleuropæiske stater. Krigen var i virkeligheden et opgør mellem England og Frankrig om koloniherrødet. Danmark valgte sammen med Sverige og Rusland at holde sig ude af krigen ved at indgå et væbnet neutralitetsforbund. Forbundet skulle sikre Danmarks ret til at transportere varer for alle europæiske stater. Men inden længe kom Danmark på kollisionskurs med England på grund af danske skibes forsyninger til Frankrig og Holland, hvilket gav gode indtjening. Danmark stod fast på det neutrale flags ukrænkelighed.

England ville forhindre danske skibe i at sejle varer til deres fjender. Med et angreb på København ville man forsøge at trække Danmark ud af det væbnede neutralitetsforbund. Dette lykkedes efter slaget på Reden den 2. april 1801.

Napoleon

Den franske revolution i 1789 bragte mange spillere på banen. Guillotinen trak sit uhyggelige blodspor gennem landet. Magtens mennesker blev udskiftet og ofte henrettet. Revolutionen åd sine egne børn. Frankrig engagerede sig i krige med nabolandene, især Italien og Østrig. Frem på scenen trådte den unge Napoleon Bonaparte, der hurtigt viste sig at være et unikum og en blændende strateg. Frankrigs fjende nr. 1 var stadig England, som med sin flåde regerede på verdenshavene. (Rule Britannia, Rule the Waves).

I perioden 1796-1811 førte Napoleon de franske hære fra sejr til sejr. Efter slaget ved Austerlitz den 2. dec. 1805 beherskede Napoleon størstedelen af Centraleuropa.

England var helt dominerende til søs, idet man i to søslag helt havde bortelimineret Frankrigs flåde. Man frygtede nu for, at Napoleon skulle formå Danmark til at stille sine ikke ubetydelige søstridskræfter til Frankrigs disposition. I juli 1807 sendte englænderne en større invasionsflåde til Østersøen med det formål at kræve den danske flåde udleveret. Den 1. september landsatte englænderne en styrke på 30.000 mand og lagde en ring om København. Da man fra dansk side nægtede at udlevere den ikke udrustede flåde, indledte englænderne et 4 dages terrorbombardement med brandraketter mod hovedstaden. Bombardementet fortsatte, indtil Københavns kommandant d. 6. september overgav sig og udleverede flåden til englænderne. Dette drev Danmark ud af neutraliteten og ind i krigen på Napoleons side.

Kanonbådskrigen

For at videreføre kampen indledtes nu et byggeri af kanonbåde, der skulle beskytte danske farvande og opbringe engelske skibe. Kanonbådene havde den fordel, at de med et lille forbrug af træ kunne bygges alle steder i landet. Kanonbådsbyggeriet tærede meget på landets økonomi. Hertil kom andre tiltag, som havde lignende indflydelse på pengeforbruget.

Danmark havde i 1807 sluttet sig til Napoleon. Denne sendte i 1808 et korps af spanske hjælpetropper. De fleste af dem blev stationeret i nærheden af Kolding - heraf en hel del på Koldinghus. Danmark måtte efter aftale betale for deres underhold. At de så også brændte slottet af, gav ekstra udgifter til Danmark. Desuden indvilligede landet i at udstyre et såkaldt auxiliærkorps på 10.000 mand (hjelptropper) til støtte for Napoleon i Nordtyskland. Den danske økonomi var nu spændt til bristepunktet.

Statsbankerot

Fra 1713 havde Danmark haft sølv møntfod. Landets møntsystem var opbygget omkring specierigsdaleren. Denne opdelttes i 6 mark á 16 skilling. Som sikkerhed for værdierne havde man Den Danske Kurantbank. På et tidspunkt begyndte man at udstede papirpengesedler, som kunne omveksles til småmønt i sølv.

Krigen 1801-14 var en voldsom belastning for Danmarks økonomi. Den enevældige konge måtte finde udveje for at skaffe fornøden kapital til krigsførelsen. Resultatet blev, at man lod seddelpressen arbejde på højtryk. Det er klart, at dette måtte få konsekvenser for pengenes værdi. Rigsdaleren blev sendt på rutsjetur. Inflationen hærgede i landet. Omkring 1812 var rigsdalere ns værdi faldet til en fjortendedel. Ingen havde længere tillid til papirpengene. Disse kunne ikke indløses i sølv. Seddelmængden var i 1813 nået op på

144 millioner rigsdaler. Dette skal ses i forhold til 1807, da mængden kun var på ca. 28 millioner rigsdaler.

Rundt om i landet begyndte man at fremstille nødpengesedler. Eksempelvis fremkom disse nødpenge i 1810 indenfor Odense Fattigvæsen.

Den 5. jan. 1813 opgav Frederik den 6. kampen for at redde situationen og udstedte følgende:

*"Forordning, om Forandring i Pengevæsenet for Kongerigerne Danmark og Norge, samt Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen.
Vi Frederik den Siette, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, etc.
etc. Gjøre vitterligt:*

Da Statens hidtilværende Pengevæsen er rystet i sit Inderste, saa have Vi besluttet at bringe Orden og Fasthed deri tilveie, ved at sætte det paa en varig og urokkelig Grundvold. Vi have derved tillige fundet det nødvendigt, at ophæve Forskiellen paa Penge og Betalingsmidler imellem Kongerigerne og Hertugdømmerne; en Forskiel, som paa en for begge skadelig Maade adskiller dem, og berøver dem den Bistand, de ellers vilde og kunde yde hinanden.

For at udføre denne Beslutning, have Vi oprettet en Rigsbank, og tillagt den saadanne Midler og Forrettigheder, der kunne betrygge Pengevæsenets ny Forfatning".

Ophavsmanden til den nye ordning var finansminister Ernst Schimmelmann. Forordningen af 5. jan. 1813 havde tre formål:

1. At standse inflationen.
2. At skabe et fælles pengesystem for hele det danske rige.
3. At sikre staten et fond til de fortsatte udgifter i forbindelse med Napoleonskrigene.

Fondet skulle bestå af 15 mio. rigsbankdaler. Rigsbanken erstattede den gamle kurantbank - også benævnt speciebanken. Møntsystemet omlagdes. Den gamle specierigsdaler ændrede navn til rigsbankdaler. Værdien blev ansat således:

100 specierigsdaler lig med 200 rigsbankdaler (rbd).

1 Rigsbankdaler = 6 rigsbankmark = 96 rigsbankskilling,

Defineret ved et indhold af 25,281 gram rent sølv. Først i 1854 fik Rigsbankdaleren igen sit gamle navn: Rigsdaler.

Udlandsgælden var i 1813 20 millioner rigsbankdalere. De største kreditorer var Holland og Frankfurt am

Main. I 1814 og 1815 kunne staten ikke betale renter. I 1816 opnåedes en afdragsaftale, der løb i 7 år. For at sikre landet imod fortsat inflation skulle rigsbankdaleren for fremtiden kunne indløses i sølv.

Som økonomisk støtte fik den nye rigsbank tilført midler i form af en ekstraskat under betegnelsen bankhæftelsen, som blev pålagt alle landets huskere på 6% af ejendomsværdien, sikret ved 1. prioritets panteret. Denne bankhæftelse skulle forrentes med 6½ % p.a. Denne skat udløste megen harme i befolkningen.

I 1813 havde staten lovet, at rigsbanken skulle blive en privat bank. Dette skete først i 1818, da den Danske Nationalbank oprettedes.

Den 14. jan. 1814 sluttede Danmark fred i Kiel med England og Sverige. Danmark måtte afstå Norge, som fik fælles konge med Sverige.

Lokale forhold

I forbindelse med udgivelsen af en slægtsbog stødte denne artikels forfatter på interessante data med relation til min tipoldefar. Hans navn var Niels Andersen.

I begyndelsen af den store landbrugskrise 1818-28 købte han på tvangsauktion en gård i Søballe, Veng sogn. I skødet angives bankhæftelsen til 108 rbd og 6 skilling sølv. Der fulgte hårde tider for Niels Andersen og hans unge hustru. Men de klarede skærene. Tipoldefar blev efterhånden en anset mand og blev valgt til sogneforstanderskabet. Han førte egenhændigt en omhyggelig håndskrevet regnskabsbog over gårdens drift. I 1842 har han betalt renterne på bankhæftelsen. Men endelig i 1847 skriver han: *Den 23. dec. indbetalte jeg på amtstuen (i Skanderborg) de kongelige penge, som indestod i gården, den kapital 108 rdl 6 skilling.*

Red: I både Veng og Høring Lokalarkiver har vi undersøgt, om der er lodsejere, der har været i vanskeligheder på grund af statsbankerotten og den efterfølgende ekstra skat, der blev pålagt ejendommene. Vi har ikke kunnet finde dokumentation for dette, men i nabosognet gik Gammelgård – på den anden side af Søballe sø – på tvangsauktion, og der er ingen tvivl om, at andre også har været i vanskeligheder. Har du som læser kendskab hertil, hører vi gerne om det.

Niels Andersens gård i Søballe var den ene halvdel af en dobbeltgård nr. 6, den anden halvdel nr. 5, Frydendal, er stadig på samme sted, Stjørvej 27. Gård nr. 6 blev delt mellem to søskende i 1854, og Anders Nielsen (Niels Andersens søn) fik den sydlige del og datteren den nordlige med bygninger. Bygningerne er siden revet ned, så der nu kun er Frydendal tilbage af den gamle dobbeltgård inde i selve Søballe. På Anders Nielsens parcel opførte han den nuværende gård, Kjællingdalvej 5. Den stråtekte ejendom brændte i 1932 og blev erstattet af de nuværende bygninger. Vejen går mellem bygningerne og dammen – heraf gårdens navn "Damgården".
Tegning 1998 af Hans Martin Petersen efter fotografi

Foto 2013: Per Rasmussen

Adslevvej 8 bliver p-plads

Dette hus er Adslevvej 8. Her boede midt i 1900-tallet familien Fangel, og som man kan læse i den efterfølgende artikel, var det en datter fra denne familie, Ellen Fangel, som blev gift med Johannes Johansen.

Netop her i efteråret 2013 er huset revet ned, og nu ser der sådan ud. Huset til venstre er nr. 10. Den tomme grund er udlagt til parkering, når butikscentret skal udvides.

Som det ses på gravstenen på Viby kirkegård døde Magnus Fangel allerede i 1953, men hans kone, Kathrine, levede til 1984. Hun flyttede på et tidspunkt til Aabyhøj. Bemærk, at de begge er født i Viby med 1 dags mellemrum.

Fra husmandskår til bispegård, II

Fortsættelse af artiklen fra årsskriftet 2012 om

Johannes Johansen - Biskop og salmedigter,

*4. marts 1925, +20. februar 2012.

v/ Kjeld Nielsen, Høring og Ole Friis Sørensen, Adslev

Gymnasiet

Næste skridt "på den slagne vej mod målet", som han kaldte det i årsskriftet 2012, var gymnasiet på Århus Katedralskole. Det får ikke noget godt skudsmål. Ved skolens 800 års jubilæum blev der udgivet en bog: "Århus Katedralskole 1195-1995, imellem kirken og vandet". Heri skriver tidligere elever om "deres årti", og et af afsnittene blev Johannes Johansen bedt om at skrive (side 117-120). Han gav det overskriften: "Husmandssøn på latinskolebænk – elev i 40'erne". Introduktionen til hans bidrag lyder:

Biskop over Helsingør Stift, salmedigter, f. 1925, klass. spr. stud. fra Aarh. Kat. 1944, cand. teol. Årh. Univ. 1951, studieoph. v. Union Theological Seminary N.Y. 1956-57, sognepræst på Fyn 1953-59, på Thuro 1959-75, herefter provst, domprovst og biskop 1980-95. Har bl.a. skrevet salmer og prækensamlinger. Kaj Munk-prisen 1987.

Elev 1941-44

"I et meget letsindigt øjeblik sagde jeg ja, måske fordi jeg *skriftligt* selv trængte til at klare mig årene 1941-44 i mit forhold til den skole, der gjorde mig til student. I mit stille sind svor jeg hævn! (Fy) hvordan? Jo, jeg brød mig mildest talt ikke om de tre år på den skole, måske fordi skolen ikke brød sig om mig! Nå, til helvede med alt martyrium, al selvynk!" ...

... "På Århus Katedralskole blev jeg næsten tvunget til at tænke og føle socialt. Hvordan det? Jo, det store flertal af eleverne udgjordes af de bedrestillede børn i Århus og omegn. Ikke blot økonomisk men også dannelsesmæssigt. Vi andre, de mindre bemidlede, følte klart skellet. Både socialt, økonomisk og – ikke mindst – akademisk. Jeg gjorde i alt fald. Mine forældre, husmandsfolk uden heldet med sig, ejede ikke en bog i huset. Ej engang bibelen. De var alt andet end "missionske". Det, at jeg tidligt "studerede til præst", var noget, jeg særligt selv havde hittet på. Grunden var nok en barnlig magisk fascination af salmevers! Den har jeg endnu."

Ateisten om biskoppen

Efter at have læst manus til denne artikel, sendte Chr. Braad Thomsen, der i ovennævnte jubilæumsskrift skrev om "elev i 1950'erne", følgende mail:

"Hjertelig tak, fordi I tænkte på mig i artiklen om Johannes Johansen. Jeg havde jo også Reinholt, Søgaard og frk. Riisberg i Hørning, og de gjorde et uudslætteligt indtryk på mig på godt og ondt (som lærere jo altid gør), og jeg havde naturligvis også Jakob Haubek i Skanderborg. Jeg har endda mødt Johannes en enkelt gang, nemlig da vor fælles ven, pastor Johs. H. Christensen (kaldet Jonas) erfarede, at vi begge var fra Hørning. Da inviterede han os sammen, og vi havde en overordentlig hyggelig aften til trods for, at den ene var sognepræst, den anden biskop og den tredje ateist. Jonas havde som præst et meget speget forhold til biskopper, men Johannes var en positiv undtagelse! Det var han også rent menneskeligt for mig".

Den sorte skole

"Var springet stort fra landsbyskole til mellemskole, fornam jeg det endnu større, da jeg kom i gymnasiet. I Århus Katedralskole gik by-spidsernes børn. Jamen, ens kammerater var da flinke nok. De var sig næppe noget bevidst. Men her blev – for mig – det sociale og dannelsesmæssige skel særdeles mærkbart.

Det nære og varme forhold, der efterhånden groede frem i den lille private skole, var ikke mere. Det hele blev stort og koldt, stift og fornemt, for ikke at sige umenneskeligt. Karakterjag og konkurrence, snobberi og åndshovmod. Jeg havde jo selv valgt den klassisk-sproglige linje med latin og græsk. Og vi klassikere var foragtelige væsener blandt matematikerne, som udgjorde hele to klasser, og blandt de nysproglige. Vi var klassikere, fordi vi var for dumme til at blive matematikere og nysproglige. Næsten alle lærerne var naturligvis cand.mag'ere, og jeg synes ikke, de var særlig pædagogisk anlagte. Jeg var jo ikke kommet af noget navn. Min far var husmand Frederik fra Hørning.

Tydeligst og smerteligst mærkede jeg det hos den lærer, jeg havde i latin og fransk, langt de fleste timer. Han gjorde gymnasiet til noget af et helvede. Han kårede mig nemlig til prügelnabe, og det var ikke spor rart at mærke kammeraternes medlidenhed.

Eneste lyspunkt

Det eneste lyspunkt jeg klart husker, var vores elskede græsklærer, den navnkundige Per Krarup, senere direktør i det danske institut i Rom. Og dr. phil. Han var varmt menneskelig, virkelig humoristisk og dermed ganske uhøjtidelig og uimponeret. Vi opløftede en olympisk latter på biblioteket, da han kundgjorde, at "skole" på græsk oprindeligt betyder "fritid". For mig var det indbegrebet af tvang for ikke at sige terror, så jeg i ynglingealderen oparbejdede et helt martyrkompleks, som nærværende linjer antagelig røber, at jeg havde ondt ved at komme af med.

Mange år senere, da jeg var blevet domprovst i Helsingør, sendte jeg bud efter Per Krarup for et foredrag. Jeg havde sådan glædet mig til at træffe ham igen. Han døde i mellemtiden, alt for tidligt.

Grundtvig havde udtrykket "Den sorte skole" fra sin tid på Aarhus Katedralskole. Det forstår jeg såvel. Jeg svor i mit stille sind, at jeg aldrig mere ville sætte mine ben i den skole. Det løfte har jeg holdt.

Præst trods mors advarsel

Den bedste erindringsbog på dansk, jeg har læst, er Kaj Munks "Foråret så sagte kommer". Måske endda det bedste af al Munks produktion. En dristig påstand, ja. Men den er så ægte og ærlig, så kåd og sprælsk, så selvisk og selv-ironisk, som Kaj selv var, med en evighedsalder på 12! og aldeles forunderlig, fordi den er skrevet, da Kaj Munk var 43, to år før han blev skudt af tyskerne.

Når jeg opholder mig lidt ved Kaj Munk, så er det, fordi jeg tror, at netop hans erindringsbog er skyld i, at jeg valgte at læse til præst i en alder af 17 år. Så dristige og åbne disse selvcentrerede erindringer er, åbnede de en hel verden for mig: Sådan er det at læse til præst – sådan kan en præst også være, når han tør være sig selv, og når han er rundet af et hjem, hvor han ikke kunne smage forskel på æbleskiver og frikadeller. At knægten bevarede sine unoder, arvesynden, hele sit præsteliv igennem, ja, det var et yderligere incitament.

Min gode mor fandt, som antydte, at mit valg at blive præst, var et alt for dristigt, ja frækt valg, sådan som jeg var skruet sammen. Men jeg trodsede altså min mors advarsler, for en gangs skyld.

Jeg var allerede i en alder af 12 begyndt at gå regelmæssigt i kirke, uvist af hvilken grund. Salmesangen fandt jeg uhyre spændende. Jeg forstod selvfølgelig ikke alle disse salmer. Og jeg gjorde oprør mod de meget pågående og blufærdige: Sådan kan man da ikke sige! Min barndomspræst var nemlig pietist af reneste vand og satte nogle salmer på, som jeg aldrig selv ville have valgt.

Jeg har bevaret noget af det barnagtige i mit forhold til den pietisme, jeg dengang mødte. Pietisme var at skilte med sin fromhed og bruge Vorherre på samme måde, som Peter Skrædder i Kaj Munks *Ordet*: "Vende ham i munden, som en skrå!" Det var også, at man vidste at holde sig fra ugudelige ting som dans, drik og spil. Men allermest, at man forargedes og fordømte alle dem, der ikke havde dette fromhedsmønster.

Omvendt

Men jeg kunne egentlig godt lide min barndomspræst, for han gad altid snakke med mig. Og når jeg læser mine første ubehjælpomme prædiken-forsøg (Jeg

var vel 15), var de absolut pietistiske. Kaj Munk lukkede op til en verden uden for pietismen, skønt han selv kom fra den samme verden.

Da jeg kom på universitetet i Århus, blev jeg med ét slag "omvendt". Omvendt fra pietismen blev jeg glødende tidehvervsk. Det lykkedes mig ikke at omvende præsten derhjemme, trods hårdnakkede forsøg.

Jeg blev immatrikuleret ved universitetet i 1944 og hørte til den årgang, der snublede i starten, fordi kollegierne, hvor Gestapo holdt til, blev bombet og universitetet lukket. Jeg fik det akademiske håndtryk af rektor, professor, dr. theol. Johannes Munk i præstekjole. Han gav mig også afskedshåndtrykket i 1951, det var koldt, men velfortjent: Jeg fik bundkarakter i Nye Testamente til embedseksamen. Og kun en smule "over bund" i Gamle Testamente. Jeg havde svigtet disse to meget vigtige fag til fordel for systematikken, hvor en tre ugers opgave i Søren Kirkegaards syndsbegreb skaffede mig topkarakter - den eneste livet igennem. Nå nej; ved forprøven scorede jeg skam et ug, endda eksaminator var professor Løgstrup.

Endda, siger jeg, fordi han - den største og mest originale tænker i vor tid - mellem studenterne gik for at være en eksaminator, hvis spørgsmål var vanskelige at forstå. Derfor skulle man selv tage teten. Det prøvede jeg. Jeg afbrød min talestrøm med et henkastet "ikke sandt?" til eksaminator, der, som det elskelige menneske han var, smilede bifaldende. Jeg mærkede også, at hans munterhed forplantede sig til tilhørerne. Jeg har altid været smæknerøs og konsterneret ved et eksamensbord.

Spiddende Sløk

Jeg fik en eksamen med en meget jævn karakter. Og jeg husker, at professor Prenter gjorde sig den ulejlighed at skrive til mig, at jeg som "teolog" var mere værd, end kvotienten sagde (gad vide, om han ville stå ved de ord i dag?).

Det var ellers den elegante og arrogante Johannes Sløk, der via *Filosofiske smuler* indførte mig i Kierkegaard. "Mine herrer", sagde han, "jeg gør opmærksom på, at smuler er uden g!". Han var en ordekvilibrist på en talerstol, allerede dengang noget af en verdensmand. Med en absurd sort humor, der spiddede vore dumme spørgsmål. Jeg husker, at Bodil Koch, der hørte ham prædike, sagde, at man forventede et "voila" i stedet for "amen". Han var utrolig inspirerende for os nybegyndere i faget.

Hos Løgstrup gik jeg i tre semestre til øvelse i Kierkegaard. Det var på den tid, hans selvstændige og skarpe Kierkegaard-kritik begyndte at sætte ind. Løgstrup var eftertænksomheden og grundigheden i egen person. Men det blev hos Regin Prenter, jeg skrev eksamensopgave i *Begrebet Angest*. Prenter var en utrolig finteologisk fortolker og formidler, og derfor en eminent vejleder.

Alligevel blev det professor Lindhardt, der efterhånden blev "min kirkefader" - det får han tilgive mig.

Hos ham fandt jeg det klareste og skarpeste opgør med den pietisme, jeg fra barndommen af havde gjort bekendtskab med. Hans prædikener, så at sige alle med solid kirkehistorisk baggrund, satte evangeliet i nutidsrelief med stærk personlig tiltale. Et karsk, usentimentalt budskab, der overlod tilhøreren til Guds overdådige barmhjertighed som det eneste håb i verden.

Ironisk skribent

Jeg var særdeles aktiv som "poetisk vinkelskriver" ved vore julefester og revyer, hvor professorenes latterligheder blev udstillet, til stor moro for de lærde herrer selv. 1945 til 1951 var en rig tid i mit liv, måske den rigeste og mest udviklende og inspirerende, takket være det teologiske fakultet, der højmodigt inviterede mig som "gæsteforelæser" - ja, hva' gi'r De?-, da fakultetet fyldte 40 år og min bitte eksamen fyldte 30.

Soldat ... trods alt"

Så kom soldatertiden 1952-53. Jeg var rystende ræd, da jeg fik et gevær stukket ud. Sky som jeg var. Også her forsøgte jeg at snyde, at undgå, men den gik ikke. Som værnepligtig blev jeg grundigt kureret for min lille trang til pacifisme, atomfrie zoner, og den slags er og bliver utopier, så længe disse bevægelser ikke omfatter hele verden, så det gælder "alle for én og én for alle". Det er utroligt, at politikere kan hoppe med på den vogn, når de har erfaret, hvad en diktaturstat kan finde på. Den dag det onde i mennesket og viljen til magt er komplet udryddet, først da kan vi nedlægge alle hære og våbenfabrikker ...

Tænk, jeg erhvervede skydemærke i maskingeværskydning, til stor moro for oberst Bennike, som havde været min sjælesørger, da jeg prøvede på at undgå geværet. Han blev ved med at kalde mig "45" efter soldatertiden, og der stod i hans testamente, at "45" skulle begrave ham.

Det var regimentschefen, oberst Gabel-Jørgensen, der gjorde mig til feltpræst den halve tid af de 18 måneder i Haderslev. Han satte mig til at skrive et historisk festspil, da Slesvigske Fodregiment jublede.

Fynsk mandfolk

Ved en af de omtalte paroler holdt biskop Hans Øllgaard fra Odense foredrag om "autoritet". Og jeg blev umiddelbart fænget af hans klare og milde myndighed. Han havde jo været medlem af det hemmelige Danmarks Frihedsråd. Og hvad mere var, næsten: Han havde ordineret tre kvinder i 1948. Ene mand mod det samlede bispekollegium. Jo, han var et mandfolk, værd at se op til.

Og så ville han gerne snakke med den stedlige feltpræst. Derved blev han indirekte årsag til, at jeg efter endt soldatertid søgte og fik embede i Fyns Stift.

Jeg var til bispeeksamen, naturligvis, i Odense Bispegård, og jeg syntes, at jeg lærte mere i det døgn end i de måneder, jeg tilbragte på pastoralseminariet i København: "Jeg kan godt give en røffel, hvis det er nødvendigt, for jeg er gammel løjtnant!"

Jeg blev ordineret 13. december 1953 i Odense Domkirke, hvor domprovst Aastrup prædikede om præsten Zakarias, der dumpede, da han den eneste gang skulle op til eksamen i det at tro. Søndagen efter blev jeg indsat som sognepræst i Søllinge-Hellerup på Midtbyn. Ved den lejlighed blev vor ældste dreng "fremstillet".

Den 12. januar 1952 blev Johannes gift i Hørning kirke med damefrisør Ellen Kathrine Fangel, ligeledes fra Hørning. Ved den lejlighed er hans far registreret i kirkebogen som savskærer, og Johannes var blevet cand.theol., men inden da var der som skrevet sket meget i den begavede, men upraktiske, drengs tilværelse.

Mors tale ved min ordination

Jeg umodne skarnsknægt skammede mig hemmeligt over hendes uslebne almuesind, hendes måde at optræde på og klæde sig på, efter at jeg var trådt ind blandt de slebne og hovmodige akademikere. Da jeg blev ordineret, havde hun den frimodighed at holde tale i bispegården i Odense. Det var ikke en from og florumvunden tale. Men drilsk, dristig og lige på. Jeg dummeperter kikkede den anden vej, de andre spidsede øren: "Vi under jer al den medgang, I kan tåle, men heller ikke en dråbe mer!"

Nemt havde hun det aldrig. Roerne skulle tyndes ud, huset skulle stråle inde. Hun elskede sine blomster i karmen, men kunne aldrig lære at sige deres navne rigtigt: "Komins å si mi nøj kartus, den er i bløst" (Kom ind og se min nye kaktus – den blomstrer).

Hendes fodled blev tykke og ømme af de mange tusinde skridt. Dagene kom, hun sad lænket til sin stol, hun kunne ikke mere. Jeg tror, at nyrerne var ødelagt af overdrevet pillemisbrug, hun led af migræne. Den svære krop blev lille og skæv. Fingrene så stive, at hun havde svært ved at skille salmebogens

blade ad. Til sidst kunne hun kun hviske de to små ord: "Hjælp mig!" Hendes meget lange sygeleje forekom ulideligt nedværdigende.

"Åh mor, kunne jeg bare have taget din hånd og fulgt dig gennem det sidste væmmelige mørke, så du kunne se den hvide flok. Du selv gav dette lurvede og lusede liv en skinnende hvid dragt på. **For dit billede i mit hjerte står der høje lys og brænder.**"

Moderen døde i 1964 og faderen i 1970, begge den 24.9. De blev begravet i Hørning af Johannes.

Foruden Kaj Munk-prisen (1987) blev JJ hædret ved udnævnelse til Kommandør af Dannebrog (1991).

Biskoppen – ifølge Vagn Stadil: Minder om Johannes Johansen

"Det, jeg husker om JJ, stammer fra årene 1946–52. Det var min gode ven Rasmus Fangel, der skabte kontakten. Hans søster Ellen blev gift med JJ den 12. januar 1952.

Jeg kom jævnligt på besøg hos familien Fangel i årene 1940–54. Rasmus og jeg købte i fællesskab en motorbåd, som vi istandsatte oppe ved familiens hus i Gl. Hørning (Adslevvej 8). Rasmus og JJ var gode venner, og JJ kom ofte på besøg hos familien Fangel. Jeg lærte først JJ rigtig at kende i årene under krigen. Johannes var ofte med til gilde hos familien Fangel. Der blev diskuteret politik, og familien var ivrige tilhængere af partiet Venstre, som jeg også tror, JJ sympatiserede med dengang. I barneårene kendte jeg ikke JJ. Vi boede i hver sin ende af byen, og der var en aldersforskel på 5 år. Det var først efter 1950, hvor jeg var blevet gift med Karen (*Skriver*), at vi ofte fik besøg af JJ. Rasmus havde stadigvæk båd ved Fregerslev Sø, og JJ og Rasmus fiskede i de lyse sommeraftener.

Karen og jeg boede i et hus ved kirken (*Damager*), og tit kom JJ og Rasmus og leverede noget af fangsten hos os. Det kunne godt blive sent, og det gik ofte muntert til.

Der var også tid til kammeratligt og muntert samvær

I samme båd, også præsten

Vi havde flere gode ture med båden. En gang var vores præst, Bruun Simonson, og JJ med til færgemanden (Løve) på den anden side af søen ved Vitved. Man kunne ringe med en klokke på broen ved Fregerslev, så blev man hentet af færgemanden. Vi havde også en tur med JJ's studiekammerat, senere provst Aagaard. Jeg husker, at JJ velsignede persillen til vores medbragte mad. JJ havde stor humoristisk sans.

Bryllupsfoto m.m.

Ved Ellen og JJ's bryllup var jeg med som fotograf. Der var sange fra JJ's lærerinde fra Høring Skole, Ellen Riisberg, og fra et unavngivent familie-medlem, vistnok JJ's moster.

Noget, som altid morede mig, var JJ's sans for humor, selv om jeg altid har følt, at han var et alvorligt menneske, dybest set. Da jeg skrev bogen om Høring i Gamle Dage, sendte jeg en kopi til JJ. Han takkede mig ved at sende sin egen bog "Stem mig med din egen hånd", og med bemærkninger og kommentarer til min bog. Disse bemærkninger burde måske med i den nye udgave."

JJs grav på Thuro kirkegård

Hovedkilder: Bog om Århus Katedralskole, 1195-1995, "mellem kirken og vandet".

4 avisartikler i MORGENAVISEN, Fyn, 1988

Vagn Stadil Pedersens notater 2012. Morten Johansen, Fåborg, søn af Ellen og Johs. Johansen og Mogens Riget, Silkeborg, (JJ's søstersøn).

Salmer af Johannes Johansen

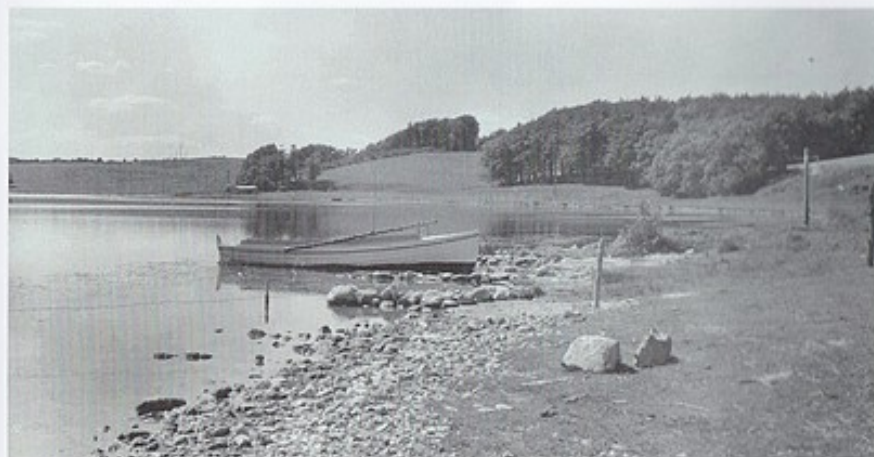
- 87: "Det første lys er Ordet"
- 89: "Vi sidder i mørket i dødsenglens skygge"
- 98: "Det var ikke en nat som de andre"
- 154: "En bondemand går ud at så"
- 245: "Opstandne Herre, vil du gå"
- 276: "Dommer over levende og døde"
- 364: "Al magt på jorden og i Himlen"
- 450: "Du kommer, Jesus, i vor dåb"
- 478: "Vi kommer til din kirke, Gud"
- 523: "Min nåde er dig nok"
- 588: "Herre, gør mit liv til bøn"
- 637: "Du, som mættet tusind munde"
- 706: "I blev skabt som mand og kvinde"
- 787: "Du, som har tændt millioner af stjerner"

Desuden med to oversættelser:

- 17: "Almægtige og kære Gud"
- 725: "Det dufter lysegrønt af græs"

Fregrerslev sø

JJ og kammeraterne sejlede på søen, der i den østlige ende hedder Solbjerg sø, i den vestlige ende er det Stilling sø og i den mellemste del Fregrerslev sø. Færgestedet lå på Vitved-siden af søen, der det pågældende sted kun er et par hundrede meter bred. Når der kom folk fra Fregrerslev-siden, ringede de med en klokke og tilkaldte på den måde færgemanden. Det var en hurtig genvej for folk i Virring, Fruering og Vitved at tage færgen over søen til stationen i Høring. Læs mere om Chr. IV's sunkne krigskasse, der efter legenden befinder sig på søens bund og om færgeforbindelsen og færgemanden Henrik Løve på www.stillinglokalhistorie.dk.

Hørning bymidte 1963, kommunekontoret er den hvide bygning i midten af billedet, Skanderborgvej 1, kaldet Alfahus og bygget i 1909 af mejeribestyrer Smedegaard. Bygningen var Hørning kommunes første administrationsbygning (se årsskriftet for 2006). Landkommunerne Veng og Mesing-Adslev har aldrig haft kommunekontorer. Forvaltningen skete fra sognerådsformandens private stuer. Sognerådsformand Roldskov, Nr. Vissing inddrog folkestuen til kontor og murede en dør til køkkenet til, så folk kunne tale uforstyrret med ham. Veng indgik i Hørning kommune i 1970 og Adslev-Mesing i 1962.

Hørning kommunekontor 1965 og 2013. Bygningerne rummer i dag borgerservice og bibliotek, og hjemmeplejen har forskellige kontorer. Siden 2008 er Hørning en del af Skanderborg kommune med administrationskontorer på Adelgade i Skanderborg.

Hørning og Veng for 100 år siden – 1913

Af Flemming Schreiber Pedersen, Hårby.

Den uro, der hersker i det øvrige Europa i året, "Tør verden går af lave", sætter ikke sit præg på livet her på egnen, som det vil fremgå af dette udvalg af større og mindre lokale hændelser i året 1913.

-- Der skal bygges en **ny skole** ved landevejen i Hørning; grunden er købt for 45 øre pr. kvadratalen, og murermester M. Rasmussen, Hørning, tilbyder at bygge skolen for 33.570 kroner.

-- På **Vestegnen** er der også gang i byggeriet; i Hårby skal Brugsen have en tilbygning, og i Veng overlader man det til murer O. Ebbesen, Nørre Vissing, at bygge et nyt ligkapel for 1625 kroner. Og så er der nu så mange børn i Nørre Vissing, at der tages skridt til at oprette en forskole i byen.

-- "Det hvide lys" - **elektriciteten** er på fremmarch; i Hørning er der også ønske om at bygge et elværk; der holdes velbesøgte informationsmøder om sagen, og sognerådet beslutter at støtte planerne.

-- **Nye sogneråd** vælges ved årets kommunalvalg; i Veng fortsætter formand R. P. Poulsen på posten, og i Adslev/Mesing vælges gårdejer Chr. Mølgaard, Adslev, til formand. I Blegind/Hørning falder valget til formand på statshusmand N. Kold, Hørning Mark, og det får et lidt pinagtigt efterspil, idet et mindretal i sognerådet i en udtalelse fraskriver sig ansvaret for sognekommunens kasse, "hvis ikke den valgte formand vil stille en betryggende sikkerhed for solidariteten". Forslaget forsvares med henvisning til en økonomisk katastrofe, som tidligere skulle være overgået en nabokommune; der er overhovedet ikke tale om en miskreditering af den nye sognerådsformand, understreger man.

-- **Egnens husmænd** er sandelig også dygtige nok; ved en bedømmelse af veldyrkede husmandsbrug bliver den fineste klasse vundet af husmand K. Rasmussen, Hårby, og hele tre Hårby-husmænd er i top-5 i bedømmelsen.

-- **Også andre udmærker sig**; ved lærereksamen på Jelling Statsseminarium får to fætre fra Blegind, K. K. Basse og J. C. Basse, 1. karakter.

-- **Lærer Jensen, Hårby**, P. Th. Nielsens tro væbner, bliver 70 år og tager sin afsked under stor festivitas; han afløses som lærer ved Hårby Skole af lærer A. Nielsen

-- **Lærer Hummeluhr, Nørre Vissing**, kan prale med et honningudbytte på hele 400 pund – en ganske pæn "biindtægt", konstaterer avisen.

-- **Skolerne drager på udflugt**; Søballe Skole nøjes med en tur til Skanderborg, mens Veng Skole med hele 60 børn tager til Himmelbjerget – først med 11 vogne til Ry og så med skib resten af vejen.

-- På **kulturfronten** optræder blandt andre digteren Jakob Knudsen i Hårby Forsamlingshus, mens pastor Hansen, Bredstrup, i Hørning Kro causerer om socialisme og kristendom.

-- **Mesing** er på vej til at tage teten som egnens **kulturfyrtårn**; et sangkor med 30 sangere under ledelse af lærer Juulsen har set dagens lys, og Mesing Bogsamling med 400 bind er nu organiseret - med nyt katalog, og - "kontingentet er kun ringe".

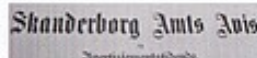
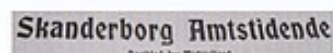
Hørning og Veng for 50 år siden - 1963

Af Kjeld Nielsen, Hørning.

V½½½½½i har plukket lidt fra Aarhus Amtstidende i 1963 for at se, hvad der rørte sig dengang. I arkivet i Hørning har vi 8 A-4 sider med stof fra 1963-aviserne. Her er et udpluk:

- Sognerådet protesterer mod regeringens byggestop, da man har mange unge familier, som gerne vil bygge i kommunen.
- **Kommunens administration** får hulkort til div. opgaver, bl.a. folkeregistret.
- **Erhvervslivet blomstrer** på Skanderborgvej. På den ene side opfører Hørning Karosserifabrik en hal, og på den anden side indvier Aage Pedersen (Karina) et møbellager.
- I februar kan man i radioens "Sangerdyst fra kyst til kyst" høre **Hørning Skoles pigekor** under ledelse af lærerinde Birgit Sennels, og de kommer i finalen.
- Kommunen har købt seks tdr. land fra forsøgsgården, og sammen med jord fra Pedersminde har man nu plads til 100 byggegrunde (**Rosenvænget**).
- I maj vedtog man at nedlægge det 75 år gamle **Aldrup Andelsmejeri**.
- I juni er der stiftende generalforsamling i **Hørning Fjernvarme**. Kæmner A. Hansen, fuldmægtig Hougaard Nielsen og købmand Jørgensen arbejder på sagen.
- I juni skyder den nye **silo hos KFK (nu DLG)** i vejret. Den bliver 40 m høj.
- 1963 blev også året, hvor de små skoler i Adslev, Mjesing og Jeksen blev **nedlagt** og elever og lærere flyttet til Hørning. Det var et led i den proces, som startede med sidste års sammenlægning af Adslev-Mjesing og Hørning kommuner. Efter sommerferien samledes alle elever og lærere i Hørning, og man indledte skoleåret med indvielse af den nye fløj, som blev påbegyndt sidste år. Noget nyt var også, at der nu skulle være en niende klasse på skolen.
- Folketingsmand **P. Th. Nielsen**, Hårby, ville den 4. juli være fyldt 100 år.
- Carlo R. Larsen gør i juli status over det første år i **Nordisk Dekoratorskole** ved Beringbro. Skolen har plads til 26 elever, som er der fra 4 til 12 måneder.
- Sognerådet har godkendt en række **navne til nye eller planlagte veje**. Det er Pilevænget og Birkevænget samt Bøgevænget og Egevangen. Endvidere Petersmindevej og Nydamsvej samt Kløvervej.
- Sognerådet har solgt **kommunens administrationsbygning (Alfahus)** til Banken for Skanderborg og Omegn. Man håber til foråret 1964 at kunne bygge en ny administrationsbygning på hjørnet af Vestervej og Adslevvej.
- I november er udvidelsen af Hørning kirkegård færdig. Det rækker til 30 år.

Kilder til 50 og 100 års års begivenhederne er hentet i

Praktiske oplysninger

Hørning og Veng Lokalarkiver finder du på www.skanderborgmuseum.dk

Hørning Lokalarkiv, Højboskolen, Toftevej 53a, 8362 Hørning

E-mail: hoerning@skanderborgmuseum.dk 8794 2877

Åbningstid: Hver torsdag kl. 9-12 og den første torsdag i hver

Måned kl. 18-20. I juli måned er arkivet lukket.

Arkivar: Kjeld Nielsen, Parketten 31, 2.mf., 8362 Hørning 8692 2284

Veng Lokalarkiv, Veng Fællesskole, Søballevej 2, 8660 Skanderborg

E-mail: veng@skanderborgmuseum.dk 8794 2247

Åbningstid: hver onsdag kl. 9-12 samt efter aftale

I skolernes ferier er arkivet lukket

Arkivar: Erna Bachmann, Ryvejen 43, Hårby, 8660 Skb. 8652 2806

Støtteforeningen

Formand:

Kjeld Nielsen, Parketten 31, 2.mf., 8362 Hørning 8692 2284

E-mail: ikn@parketten.dk

Kasserer

Karl Otto Frost, Parketten 23, 1.th., 8362 Hørning 8692 1434

E-mail: kokfrost@gmail.com

Øvrige medlemmer

Erna Bachmann, Ryvejen 43, Hårby, 8660 Skanderborg 8652 2806

E-mail: Ryvejen43@gmail.com

Henry Mikkelsen, Søvejen 15, Blegind, 8362 Hørning 8692 2109

Stig Johnsson, Engparken 13, 8362 Hørning 8692 1479

Flemming Schreiber Pedersen, Hårby Bygade 15, 8660 Skb. 8652 5810

Ester Huusmann, Stabelvej 4, Hårby, 8660 Skanderborg 8695 0281

E-Mail: schreiber-moos@gmail.com

Suppleanter

Svend Kannegaard Olsen, Højgårdsvej 15, 8362 Hørning 3048 3542

Egil Jørgensen, Hårby Bygade 9D, 8660 Skanderborg 8651 2427

Vil du være medlem af Støtteforeningen eller har du materiale, som du er i tvivl om kan have interesse for arkiverne, så kontakt en af ovenstående. Som medlem af Støtteforeningen har du gratis adgang til alle museer og arkiver under Skanderborg Museum.